

ТУ ВА СИЛ

ТВРЕOPLE

АСОНАҲО ДАР БОРАИ СИЛ
#

АЗ БЕМОРОН БА БЕМОРОН

Мо медонем, ки ту бояд чиро паси сар намоӣ.
Ва ҳоло дар ёд дошта бош: сил табобатшаванда аст.
Ва ин асоситарин чиз аст.

PAS CENTER

РҮЙҲАТИ ИХТИСОРАҲО

МБС — микобактерияи сил

МБТ(+) — шахси дорои микобактериячудоқунӣ

МБК (+) — микобактериячудоқунӣ ҳаст

МБК (-) — микобактериячудоқунӣ нест

ВНМО — вируси норасоии масунияти одам

СИЛ/ВНМО — ташхиси ҳамрадиф, сил дар шахси дорои **ВНМО**.

КАТС — Қумаки аввалияи тиббию санитарӣ

ТУТ — Ташкилоти умумичаҳонии тандурустӣ

МУНДАРИҶА

I САЛОМ

3 Фасонаву ривоятҳо дар бораи сил

II ТУ ВА СИЛ

4 Акнун бо ман чӣ мешавад?

4 Сил чист?

6 Сил чӣ гуна мегузарад?

8 Бемории сили ман чӣ гуна аст?

10 Сили ғайришушӣ ё “шакли нагузаранда”-ро чӣ гуна бояд ташхис кард?

13 Сил чӣ тавр таобат мешавад?

13 Таъсири номатлуби доруҳо. Чӣ бояд кард?

16 Ҷарроҳидармони **сил**

19 **сил/ВНМО**

III ДАР ДАРМОНҲО, ДАР БЕМОРОХОНА, ДАР ХОНА

22 Амсилаи (модел) таобати амбулатории **сил**

25 Дармонҳо дар хона

25 Ҳаёт дар беморхона. Дармонҳо

IV ТУ ВА ТАБИБ

27 Муносибат бо табиб

30 Равоншинос — табиби дуҷуми мо

V ТУ ВА НАЗДИКОН

33 Муносибат бо оила ва дӯстон

36 Туро чӣ тавр дар беморхона аёдат намоянд

36 Чӣ тавр бояд наздиконро аз беморӣ эҳтиёт кард: пешгирии сил

36 Сирияти ниҳонии **сил** чист?

38 Аломатҳои сил

39 Ташхиси сирияти ниҳонӣ

41 Пешгирӣ (таобати **сили** ниҳонӣ)

41 Поккорӣ намудани биноҳо

VI ЧӢ ТАВР БОЯД ҲУҚУҚИ ХУДРО ҲИФЗ КАРД

42 Се чизи асосие, ки ту бояд дар хотир дошта бошӣ

43 Бояд чӣ тавр дар бораи сил маълумот ҷуст ва ба худ зарар нарасонд

VII ҲАӢТИ МИНБАӢДА

47 Бозгашт ба зиндагии рӯзмарра

САЛОМ

Ту ин китобчаро ба он хотир дар даст дорӣ, ки ба ту ё шахси наздикат беморие чун сил даст задааст. Медонам, ки чӣ эҳсосе дорӣ ва мефаҳмам, ки чӣ ҳад дастгирӣ зарур аст. Ман худ инро паси сар кардаам.

Номи ман Полина аст ва ман силро паси сар кардаам. Ман муддати зиёдеро дар беморхона сипарӣ карда, барои ҳаёти худ мубориза бурдам ва ҳам онҳоеро, ки барои ҳаёти худ мубориза мебурданд, мушоҳида намудаам.

Одамон аз ҳарф задан дар бораи ин беморӣ метарсанд ва ман дар беморхона фаҳмидам, ки мехоҳам инро тағйир бидиҳам, чун то замоне мо хомӯшем, сил зинда хоҳад буд. Ман рассом ҳастам ва ҳамон вақт сурати одамонро, ки ҳамроҳам табобат мегирифтанд, наққошӣ кардам. Ман беморхонаро бо сикҳатмандиву бо як силсила расмҳо тарк намудам. Ин наққошиҳо аз таърихи ҳамтақдирони ман нақл мекунанд.

Чунин тавлид ёфт лоиҳаи ман «**НАФАС КАШИДАНУ НАФАС НАГИРИФТАН**» — намоишгоҳе, ки дар тамоми ҷаҳон сайр мекунанд ва ба одамон дар кишварҳои гуногун мегӯяд, сил дар байни мо ҳаст – ҳамин ҷову ҳамин ҳоло.

Имрӯз ман фаъол ва узви **ТВPEOPLE** — шабакаи одамони аз сил шифоёфта ҳастам. Аммо чанде пештар бароям душвор буд, тасаввур наоям, ки бар беморӣ ғалаба мекунам ва ҳаёт маро то кучо мебарад.

Вақте ман бемор шудам, бароям хондани матнҳои калону душвор-фаҳм дар бораи сил мушкил буд. Баъди намоишгоҳи худ фаҳмидам, ки мехоҳам барои ҳар касе, ки бо ин беморӣ дучор омадааст, "раҳнамо"-и фаҳмои тасвири бисозам. Ҷоя ё худ идеяи маро **ҲАМКОРИИ ЛИЛЛИ*** и **ТВPEOPLE**.

Ман муваффақ шудам. Ва ҳоло ту ҳамин гуна раҳнаморо дар даст дорӣ. Онро пурра одамоне сохтаанд, ки низ силро паси сар кардаанд. Инҳо собиқ беморон, ман ва дӯстонам аз **ТВPEOPLE** мебошем. Мо шифо ёфтем ва акнун мехоҳем ба ту кумак намоем. Мо медонем, вақте ташхиси худро мешунавӣ, чиро ҳис мекунӣ; табиб ба ту чӣ мегӯяд ва ҳамдардони утоқат чиро муҳокима менамоянд; наздиконатро чӣ эҳсосе фаро мегирад ва дӯстонат дар бораат чӣ фикр мекунанд. Мо медонем, ки чӣ фасона ё худ мифҳое одамони мубталои силро ихота мекунанд. Мо медонем, ки ту бояд чиро пушти сар кунӣ.

Вале ҳоло ба хотир бигир: сил табобатшаванда аст.

Ва ин асоситарин чиз мебошад.

* Ҳамкориҳои Лилли оиди рушди барномаҳои тандурустӣ дар Русия ва ҷаҳон.

ба беморон

САЛОМ

I

ФАСОНАВУ РИВОЯТҲО ДАР БОРАИ СИЛ

бо ин аломат фасонаву ғалатфаҳмиҳо дар бораи сил қайд гардидаанд, ки онҳоро мутахассисони ҷирфай шарҳ медиҳанд.

Вақте ки бори аввал ташхиси худро мешунавӣ, туро саропо тарс фаро мегирад. Ва ин воқуниши муқаррари инсонист. **ТАРС** — ба сабаби надонистан: вақте мефаҳмӣ, ки бо чӣ мубориза мебарӣ, на он қадар тарснок аст. Ба ҷуз ин ҳама, дар ҳамин вақт мешунавӣ: «шояд ҳаргиз шифо намеёбӣ», «тамоми ҳаёт беморӣ батақдор таъқибат мекунанд», «тарзи ҳаётат сабабгор аст»... **ИСТ!**

Дар китобча 12 фасонаи маъмултарин дар бораи **БЕМОРИИ СИЛ** гирд оварда шудааст. Мо дар байни беморони кишварҳои гуногун пурсиш гузаронидем: кадом суҳанони тарсаварро дар беморхонаву дармонгоҳҳо шунидаанд. Пасон мо аз мутахассисони шинохтаи ҷаҳонӣ дар соҳаи бемории сил хоҳиш намудем, ки ин фасонаҳоро тавзеҳ бидиҳанд. Ту дақиқан хоҳӣ донист, ки ин чӣ гуна беморист, бо чӣ сари кор дорӣ, воқеан чӣ бояд карду чӣ кор кардан мумкин нест.

Чаро ин муҳим аст?

Ҳама гап сари стигма ё худ **ДОҒГУЗОРИСТ**.

ДОҒГУЗОРИ — ИН ТАМФАЕСТ, КИ ЧОМЕА БАР ИНСОН МЕГУЗОРАД. ИН ҒАЛАТФАҲМӢ ЗИДДИ ЧИЗҲОЕСТ, КИ ОДАМОН ДАР БОРАШОН КАМ МЕДОНАНД ВА АЗ ДОНИСТАН МЕТАРСАНД. **АЛАЛХУСУС – АЗ ОШКОРО ГУФТАН. ИН ТОРТАНАКХОНАИ ИБОРАТ АЗ НОДОНИВУ ОДАТҲО — ДАР АТРОФИ МОВУ БЕМОРИИ МО.**

Доғгузорӣ аз тарс пайдо мешавад.

Имрӯзҳо бемории сил хеле доғдор аст. Мо аз ошкоро гуфтани ташхиси худ метарсем, мо бо маҳкумосозиву фосилагирии чомеа рӯбарӯ мешавем. Бо ин мубориза бурдан зарур аст, вагарна бар бемории сил ғалаба карда наметавонем.

Дар хотир доред: ҳеч кас аз бемории сил эмин нест. Одамони до-рои масунияти паст гирифтори сил мешаванд ва масуният ҳам метавонад дар ҳар кас паст гардад.

НАДОНИСТАН > **ТАРС** > **ДОҒГУЗОРИ**

Дар бораи бемории Иттилои дурустро ба Доғгузори барҳам сил бештар бидон. дигарон бирасон бидеҳ

Агар ту ба касе дар бораи беморият гуфтиву вай туро маҳкум на-муд, китобчаи моро ба ӯ бидеҳ, то бихонад. Ту метавонӣ ҳатто ба мо – муаллифони китобча бинависӣ

ҲЕЧ КАС НАБОЯД БО ДОҒГУЗОРИ ТАНҲО БИМОНАД

аз беморон

САЛОМ

ТУ ВА СИЛ

АКНУН БО МАН ЧӢ МЕШАВАД?

Ҳоло ту ташхисро ба даст меорӣ ва... Дар ин ҳангом дар сари ҳар яки мо даҳҳо андеша пайдо шудаанд: сар карда аз фикрҳои воҳимаангези «Шуд тамом. Ман мемирам?» ва «Акнун бо наздиконам чӣ мешавад, ман онҳоро сироят кардам?» то инкори пурраву нобоварӣ: «Ин бо ман руҳ дода наметавонад, онҳо чӣ иштибоҳе кардаанд». Ин ҳама саволхоро мо низ ба худ додаем.

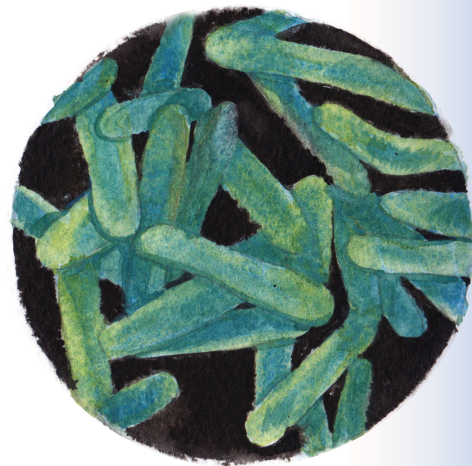
Бисёр вақт, одамон бо дарёфти чунин хабар оғоз мекунанд ба ҷустуҷӯи иттилоъ аз ҳама ҷо: аз мақолаҳои илмие, ки танҳо ҳар калимаи сеюмашон фаҳмоӣ, маслиҳати ошноёне, ки замоне яке аз наздиконашон бемор шудааст. Аммо фаҳмиши нодуруст ва маълумоти носоҳеҳ нисбат ба нодонӣ зарари бештар мерасонад.

СИЛ ЧИСТ?

Ба саволи асосӣ дарҳол ҷавоб медиҳем: ту зинда мемонӣ – дар замони мо сил табобатшаванда аст. Дар рӯзҳои аввал аз ташхиси таҳлиливу аксӣ мегузарӣ, то маълум гардад, ки сили ту дар кадом зина ва дар кадом шакл аст. Ҳоло бошад, аз рӯйи тартиб баррасӣ мекунем — воқеан аз чӣ бемор шудӣ.

Дар тасвирҳо — микобактерияи сил, ҳамон **ЧӢБЧАМИКРОБИ КОХ** аст. Он дар организми ҳар бемор вучуд дорад. Сабаби сил низ ҳамин микобактерия мебошад.

Сил аз оғози таърих бо инсон ҳамроҳ аст, онро ҳатто дар фиръавнҳо пайдо намудаанд. Сил муддати дароз сабаби асосии марги инсонҳо буд, барои ҳамин ҳам онро «то-уни сафед» меномиданд. Чанд ҳазор сол қабл инсоният дар ҷустуҷӯи посухи ин савол буд, ки беморӣ аз чӣ пайдо мешавад ва чӣ гуна онро метавон боздошт. Ҳамин буд, 24 март соли 1882 Роберт Кох эълон кард, ки баъди садҳо кӯшиш бактерия-чӯбчамикробро кашф намуд. Ва исбот кард, ки маҳз ҳамин сабабгори сил аст.

ВА АКНУН МО МЕДОНЕМ, КИ

СИЛ БЕМОРИИ сироятист — барои сироят ёфтани мо бояд микобактерия тавассути ҳаво ба организм роҳ ёбад. Сироят ёфтан ин бемор шудан нест. Бактерия метавонад солҳои дароз дар организм ҳаёт ба сар барад ва аз худ дарак надихад, зеро мо дар умум низоми масуниятии пурзӯр дорем. Аммо гоҳе ин низоми дар чунин мавридҳо аз кор меконад: стресси сахт, хасташавии асаб, ғизои бад,

II

ба беморон

ТУ ВА СИЛ

II

аз беморон

ТУ ВА СИЛ

хоби номураттаб, табилии иқлим, мавҷудияти вируси норасоии масунияти одам (ВНМО). Ё ки вақте бо беморӣ ҳаёт ба сар мебариву ҳамзамон доруҳои пасткунандаи масуният истеъмол мекунӣ, низоми масунияти аз кор меконад. Ту ба ин сабаб бемор шудӣ, ки масунияти ту натавонист дар баробари афзоиши бактерияҳо истодагарӣ намояд. Ва ин метавонист ба ҳазор сабаб руҳ диҳад. Сил одамонро аз рӯйи дорой ё тарзи ҳаёт интиҳоб намекунад.

Асос як чиз аст: ин метавонад бо ҳама руҳ диҳад.

БАР РӢИ ОН ТАМАРКУЗ НАМО, КИ ШИФО ЁБӢ

Дар моҳҳои наздик туро чӣ интизор аст:

1. Ташхиси муфассал мегузаронанд.
2. Муайян менамоянд, ки сили ту чӣ гуна — ба доруҳои асосӣ ҳассос аст ё на.
3. Нақшаи табобатро таъйин мекунанд.
4. Интиҳоб менамоянд, ки дар кучо беҳтар табобат кунанд: дар беморхона (стационарӣ) ё дар хона (амбулаторӣ).

СИЛ ЧӢ ГУНА МЕГУЗАРАД?

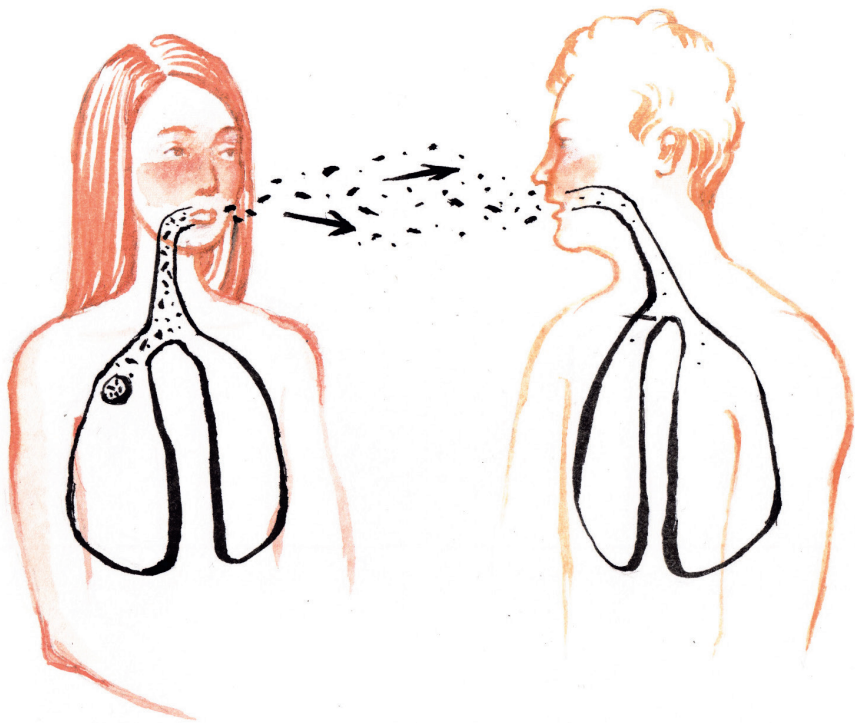
Сил тавассути ҳавои сироятнок мегузарад. Бештар аз ҳама манбаи инфекция он шахси бемори сили шуш аст, ки табобати самаранок намегирад. Ҷангоми атсазаниву сулфа ба ҳаво заррачаҳои хурди моддаи муаллақро (аэрозол) бо чӯбчамикроби Кох хориҷ менамояд.

Ин моддаи муаллақ то дергоҳ дар ҳаво боқӣ мемонад. Барои ҳамин, дар бинои шамолдиҳӣ надошта инсон дигар метавонад онро нафас кашад. Заррачаҳо метавонанд дар умқи шуш ҷой гирифта, сироят намоянд, ҷангоми пастшавии масуният ё тамоси зиёд бо манбаи сироят бошад, метавонанд боиси бемории фаъол шаванд.

Аз рӯи омори Ташкилоти умумичаҳони тандурустӣ (ТУТ), сеяки инсоният сирояти силро дорад, аммо на зиёда аз 10%-и ин одамон гирифтори бемории сил мегарданд.

Муфассалтар дар ин бора дар фасонаи якуми мо.

СИЛ НАМЕГУЗАРАД: ТАВАССУТИ ДАСТФИШОРӢ, МИСВОКИ УМУМӢ Ё ҶОМАИ ХОБ. ТУ АГАР БО ШАХСИ БЕМОРИ СИЛ АЗ ЯК ТАБАҚ БИХУРИВУ АЗ ЯК ИСТАКОН БИНӢШӢ, СИРОЯТ НАМЕӢБӢ.

СИЛ БА ВОСИТАИ ЛАВОЗИМОТ МЕГУЗАРАД — ТАВАССУТИ КОСАВУ ТАБАҚ, ЛИБОС, АСБОБИ РӢЗГОР, КИТОБҲО ВА ДИГАР АШӢЕ, КИ ШАХСИ БЕМОРИ ИСТИФОДА БУРДААСТ

Муддатҳо пеш исбот шудааст, ки ин ҳақиқат надорад. Аммо ҳанӯз ҳам дар беморхонаву дармонгоҳҳо чунин мегӯянд. Ба эҳтимоли зиёд, аз тарси сироят кардани касе ё, баръакс, сироят ёфтани дар ин бора доктор **МАЙКЛ РИЧ** сода нақл мекунад:

МАЙКЛ РИЧ (MICHAEL RICH) — МАГИСТРИ ТАНДУРУСТИИ ҶАМЪИЯТӢ, КОРШИНОСИ СИЛИ БО ДОРУҲОИ ЗИӢД УСТУ-ВОРГАШТА, ТАШКИЛОТИ БАЙНАЛХАЛҚӢИ «ҲАМКОРОН БА НОМИ САЛОМАТӢ» (PARTNERS IN HEALTH), ИМА.

Қариб ҳама намудҳои сил тавассути зарраҳои хурдтарин мегузаранд. Ҷангоми сулфидан мо ба атрофи худ бактерияҳои зиёд паҳн мекунем. Агар ҷангоми нафаскашӣ як бактерия ба организми шахси дигар роҳ ёбад, ба эҳтимоли зиёд, он дар шуш ҷой намегирад, балки ҷангоми нафасбарорӣ берун мешавад ё басодагӣ нобуд мегардад. Агар **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ АЗ ҲАД ЗИӢД ҶУН ШАВАНД**, ҷангоми нафаскашӣ ба девораи ақиби гулӯ менишинад ва шумо, шояд онҳоро фуру мебаред, ки пасон дар меъда ё рӯда ҳалок мегарданд. Сироят ёфтани шароит металабад: бояд зарраи хурди ҳомили **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ**, андозаи мувофиқ дошта бошад, то ҷангоми нафаскашӣ тавонад амиқ дар алвеолаи шуш, ҷое ки бактерияҳо имкони афзоиш доранд, биншинад. Аммо ин низ ҳатман боиси шакли фаъоли беморӣ намешавад.

Ҳарчанд чунин мешуморанд, ки тавассути истифодаи яқҷояи ашӯ бо шахси бемор метавон ба сил гирифторм шуд, аммо амалан ин тақрибан ғайрмумкин аст.

Бактерияҳо барои роҳ ёфтани ба шуш наметавонанд дар сатҳи беруна зарраҳои андозаи заруридоштаро ташаккул бидиҳанд. Масалан, агар онҳо ба пӯст роҳ ёбанд ё ҳатто ба чанги фарш биншинанд ва шумо ҷангоми рӯбучин онҳоро ба ҳаво хезонед ҳам, аздусар наметавонанд дубора ба таври лозима шакл бигиранд. Зарраҳои "солим" танҳо ҷангоми сурфа ё таконхурии ҳаво аз шуш ташаккул меёбанд.

Ба он ҳуҷрае, ки каме пештар бемори сил дар он ҷо буд, ворид гардида, ба сил гирифторм шудан мумкин аст. Ин хеле кам рух медиҳад, аммо дар биноҳои дорои шамолдиҳии нокифоя имкон дорад. Агар инсон ҷангоми сулфидан зарраҳои хурдтаринро хориҷ намояду пасон аз ҳуҷра берун шавад, дар шароити муносиб он заррачаҳо метавонанд то якҷанд соат дар ҳаво боқӣ монанд. Шамолдиҳии чандқаратаи бино (чанд маротиба дар як соат) имкон медиҳад, ки ҳуҷра аз бактерия пок гардад.

БЕМОРИИ СИЛИ МАН ЧӢ ГУНА АСТ?

Сил на танҳо дар шуш, балки дар тамоми узвҳо метавонад пинҳон шавад. Метавонад дар организм шакли «хобида» дошта бошад. Ба антибиотикҳо ҳассос ё устувор буда метавонад. Силоҳи асосии мо ташхиси дуруст аст. Бояд донист, ки ба чӣ қадаре аз бофтаҳо беморӣ даст задааст, огоҳ шуд, ки то чӣ ҳад ту сироятнок ҳастӣ ва бояд фаҳмид, ки бо чӣ метавон туро табобат намуд.

ҶАР ЯКЕ АЗ МО ИН АМАЛҲОРО АНҶОМ МЕДИҲАД:

1. АКС

Сили шушро бештар ҳангоми **ФЛЮОРОГРАФИЯ** ё **РЕНТГЕНОГРАММА** («рентген») — дар аксҳо пайдо мекунанд. Дар онҳо тағйироте, ки ба сабаби беморӣ дар шуш рух додаанд, хеле хуб намоёнанд. Камбуди чунин ташхис низ ҳамин аст — **сил** бояд хеле афзоиш ёфта бошад, то дар акс аён гардад. Усули то ҷое пешрафта дар ин самт — **ТОМОГРАФИЯИ КОМПЮТЕРӢ** (тк) аст, ки имкони намоиши акс дар андозаи се карат бештарро дорад. Ин имкон медиҳад, беморӣ дар давраҳои аввали инкишоф ва дар ҳолатҳое, ки аломатҳои сил мавҷуданду аммо дар аксҳо чизе намоён нест, мушоҳида карда шавад.

Томографияи компютерӣ, ҳамчунин, ба дарёфти баъзе шаклҳои ғайришушии сил кумак менамояд.

2. БАЛҒАМ. КИШТ. «ШАКЛИ ГУЗАРАНДА» ВА «НАГУЗАРАНДА».

Балғамро бо чанд роҳ меозмоянд: зери пурбин ё худ микроскоп аз назар мегузаронанд, ки оё **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ** ҳаст, ё ки кишт мекунанд. Дар ҳолати дуум балғамро дар зарфҳои махсуси дорои муҳити физӣ ҷой дода, чанд ҳафта интизор мешаванд, ки оё афзоиши микобактерияҳои сил оғоз мегардад. Кишт вақти зиёдро мегирад, аммо имкон медиҳад то дақиқ гуфт, ки ин микобактерия маҳз ми-

кобактерияи сил аст. Ихтисори **мбк(+)** чунин маънӣ дорад, ки микобактерияхориҷкунӣ мавҷуд аст, **мбк(-)** — мавҷуд нест. Бузургии микобактерияхориҷкунӣ метавонад бо аломатҳои ҷамъ — аз 1 то 3 ишора шавад.

3. САНҶИШИ ҲАССОСИЯТ БА ДОРУҲО. МУТОБИҚАШТА Ё МУТОБИҚНАГАШТА?

Сили ба ду доруи асосӣ — **ИЗОНИАЗИД** ва **РИФАМПИТСИН**, ноҳассосро сили **МУТОБИҚАШТА МЕНОМАНД***.

* www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/ru

воз Ташкилоти умумичаҳони тандурустӣ дар бораи шакли ба доруҳо устувори **сил**

Ба одамони дорои сили мутобиқгашта муолиҷа бо доруҳои қатори асосӣ мувофиқ нест, ба онҳо дорувориҳои дигар, ба ном дорувориҳои захиравӣ ё қатори дуҷум заруранд. Чунин муолиҷа бояд ҳар чӣ зудтар таъйин карда шавад, агар аз оғози табобат таъйин гардад, хеле ба мақсад мувофиқ хоҳад буд.

Дар ин самт усулҳои фаврии молекулярӣ-генетикии дарёфти **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ** ва санҷиши устуворӣ ба доруҳои асосии зиддисили кумак менамоянд. Ин гуна таҳқиқ якҷанд соат тӯл мекашад ва имкон медиҳад, ки **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ** дарёфт гардида, устуворӣ ақаллан ба як доруи асосӣ — рифампитсин муайян карда шавад. Одатан устуворӣ ба рифампитсин бо устуворӣ ба изониазид мувофиқ меояд, бино бар ин, дар чунин ҳолатҳо аз рӯзҳои аввал бо речаи **СИЛИ МУТОБИҚГАШТА** табобат гирифтаан лозим аст.

Санҷиши пурраи ҳассосият ба доруҳо муайян мекунад, ки боз кадом дорувориҳо метавонанд ба одамони дорои **СИЛИ МУТОБИҚГАШТА** кумак намоянд. Ин гуна санҷишро ҳамеша бо дарёфти натиҷаҳои киште, ки қабл аз табобат гирифта буданд, амалӣ мекунанд. Ҳамчунин ин санҷиш ҳангоми мавҷуд набудани тамоюли мусбии табобат бо доруҳои асосӣ гузаронида мешавад.

СИЛИ ҒАЙРИШУШӢ Ё «ШАКЛИ НАГУЗАРАНДА»-РО БОЯД ЧӢ ГУНА ТАШХИС КАРД

(Балғам, **МИКРОБХОРИЧКУНИ ВУЧУД** надорад ва дар аксҳо низ чизе намоён нест)?

Барои ташҳиси «шакли нагузаранда»-и сили ғайришушӣ бояд тамоми усулҳои дастрасро истифода кард. Ин аз бемор сабру тоқат ва аз табибон таваҷҷуҳи зиёдро талаб менамояд. Масалан, агар дар инсон аломатҳои сил мавҷуд бошанд ва тамоми усулҳои ташҳис озмуда шуда бошанд аммо натиҷае ба даст наомад, он гоҳ метавонанд ба ӯ табобати стандартии речаи I-ро таъйин кунанд. Агар табобат кумак наояд, пас ин беморӣ сил будааст. Бояд гуфт, ки чунин муомила дар худ хатари ба ном «ташҳиси бузурги сил»-ро дорад, бино бар ин, онро ҳамчун чораи маҷбурӣ, бештар барои беморони вазнин, масалан, сироятёфтагони ВНМО ба қор мебаранд. Дар дигар ҳолатҳо ба дарёфти ташҳиси эътимоднок талош мекунанд (ошқорсозии **БАКТЕРИЯХОРИЧКУНИ** ё исботи морфологӣ ё худ сохторӣ).

Ҳамчунин ҳангоми табобат нашудани дигар бемории ташҳисшуда, ки дорои нишонаҳои ҳаммонанди сил бошад, ба мавҷудияти бемории сил тахмин мекунанд. Масалан, шахсе ба гумони илтиҳоби шуш

II

ба беморон

ТУ ВА СИЛ

II

аз беморон

ТУ ВА СИЛ

дар беморхона бистарӣ гардид, баъди 10 — 20 рӯзи муолиҷа ӯро аз ташҳиси ултрасадоӣ гузарониданд, ки дар акси ташҳис беҳбудие дида намешавад. Дар асоси ин, табиб метавонад тахмин занад, ки бемории ин шахс шояд **БЕМОРИИ СИЛ** аст.

Дар ҳолатҳои баҳснок **БИОПСИЯ** — мегузаронанд, яъне аз манбаи беморӣ пораи бофтаеро барои тадқиқ мегиранд.

Ташҳиси сили ғайришушӣ низ душвор аст — лозим аст, ки узвҳои зиёде бо ёрии ташҳиси **МИКРОБХОРИЧКУНИ (КТ), УЛТРАСАДО (УЗИ), ТОМОГРАФИЯИ МАГНИТИЮ РЕЗОНАНСИ (МРТ)** ва ғайра бодикқат тадқиқ карда шаванд. Тамоми усулҳои муосири ошқорсозии микобактерияи сил: кишт дар муҳити моеъ ва реаксияи занҷирии полимеразӣ (ПЦР) ба қор бурда мешаванд. Ҳангоми мавҷудияти гумони сил ҳама гуна маводу бофтара (пешоб, натиҷаи сӯзаниҳо, биопсияҳо ва ғ.) тадқиқ намуда, мекушанд, ки барангезандаи бемориро ошқор созанд. Агар воқеан микобактерияи сил бошад — ҳассосияти онро муайян мекунанд.

ҲАНГОМИ МБК+ ҒАЙРИМУНТАЗИРА КОМИЛАН ИМҚОН ДОРАД, КИ ДАР ОЗМОИШГОҲ ТАҲЛИЛҲОРО БА ИШТИБОҲ ГИРИФТААНД

Табиб **СВЕТЛАНА ДОЛТУ** мегӯяд:

СВЕТЛАНА ДОЛТУ — **МАГИСТРИ ТАНДУРУСТИИ ҶАМЪИЯТӢ, ТАБИБ – ФТИЗИОПУЛМОНОЛОГ, ТАШКИЛОТИ ҒАЙРИТИҶОРАТИИ АҒӢ, МОЛДОВА.**

Тартиби ҷамъоварии балғам ва қорқарди техникаи намунаҳои имқонияти сироят дар шароити озмоишгоҳӣ ё иштибоҳот дар иттилои пурсишномаи беморонро истисно мекунанд. Балғам зери назорати ҳайати тиббӣ ҷамъоварӣ мегардад, аломатгузори зарфи ҷамъоварии он дорои маълумоти инфиродии бемор, навъи таҳлил, санаи ҷамъоварӣ ва инчунин, барга ё худ бланкаи стандартии тавсия аст. Таҳқиқоти озмоишгоҳӣ (тайёр-

кунии намунаҳо) аз сӯи ҳайати соҳибтаҷриба дар ҷе-
вонҳои махсуси биоҳимояе гузаронида мешаванд, ки ба
пахншавии инфекция дар ҷойи қорӣ имкон намендиҳанд.
Дар ҷараёни оморасозӣ ва қорқарди маводи патологӣ
моддаҳои кимиёвие истифода мегарданд, ки микобак-
терияи силро беҳаракат (“нобуд месозанд”) мекунанд
— дар намунаи тайёр ба худ ранги сурх мегирад. Бино
бар ин, дар шароити озмоишгоҳӣ «гузариш тавассути
бод аз як таҳлил ба дигаре» номумкин аст.

Табиб **ГРИГОРИЙ ВОЛЧЕНКОВ** мегӯяд:

Ташхис бояд бо акси дармонгоҳии рентгенологиву микробиологӣ тас-
диқ гардад. Тасдиқи микробиологӣ бо усулҳои молекулярӣ-генетикӣ ва
културалӣ аҳаммияти бештар дорад. Ин кишт ба муҳити физии зичу
обӣ бо ҳамсонсозии барангезандаи сил — **MYCOBACTERIUM TUBERCULOSIS**.
Такрорсозии усулҳои гуногуни микробиологӣ имкон медиҳад, ки на-
тиҷаҳои ғалат-мусбии (иштибоҳӣ) таҳқиқоти озмоишгоҳӣ то сатҳи паст-
тарин коҳиш ёбанд.

ГРИГОРИЙ ВОЛЧЕНКОВ —
САРТАБИБИ МАРКАЗИ ЁРИИ
МАХСУСИ ФТИЗИОПУЛМОНО-
ЛОГИИ ВЛАДИМИР, НОИБИ РА-
ИСИ END TB TRANSMISSION
INITIATIVE НАЗДИ STOP TB
PARTNERSHIP, РУСИЯ.

СИЛ ЧӢ ТАВР ТАБОБАТ МЕШАВАД

Баъди гузаштан аз ҳамаи санҷишҳо маълум мегардад, ки чанд муд-
дат моро табобат мекунанд. Табобати асосӣ ин кимиёдармони (хи-
миотерапия) **ЗИДДИБАКТЕРИЯВИСТ**. Дар ҳолати истеъмоли дурусти до-
руворӣ ту аллақай баъди чанд ҳафта барои наздикони худ беҳатар
мегардӣ.

Сили «муқаррарӣ», бидуни устуворӣ ба доруҳоро (онро ҳассос низ
меноманд) бо 4 дорувории қатори якум: **РИФАМПИТСИН, ИЗОНИАЗИД,**
ПИРАЗИНАМИД И ЭТАМБУТОЛ табобат мекунанд. Дар ин ҳолат табо-
бат аз 6 то 8 моҳро дар бар мегирад.

Агар санҷишҳо устувориро ошкор намоянд, туро ба речаи мурак-
кабтар мегузaronанд. Табобат метавонад дорувории доираи ва-
сеъ ва давоҳои тазриқиро дар бар гирад. Муҳлат — аз як сол то
ду сол, вобаста ба мураккабии ҳолат. Ин сил ду шакл дорад: **ШАК-**
ЛИ МУТОБИҚАШТА ВА ШАКЛИ ВАСЕЪ МУТОБИҚАШТА.

ШАКЛИ МУТОБИҚАШТАИ СИЛ — сил ба рифампитсину изониазид усту-
вор аст. Шакли васеъ мутобиқаштаи сил — навъе аз сили шакли
мутобиқашта аст, ки на танҳо ба изониазиду рифампитсин, бал-
ки ба давоҳои асосии захиравӣ — **ФТОРХИНОЛОНУ ДАВОИ ТАЗРИҚӢ** низ
устуворӣ нишон медиҳад.

ТАЪСИРОТИ НОМАТЛУБИ ДОРУҲО.

ЧӢ БОЯД ҚАРД?

Бо кумаки муолиҷаи ҳамроҳӣ : **ДОРУҲОИ ЗИДДИҚАЙКУНӢ, СПАЗМО-**
ЛИТҲО, ФЕРМЕНТҲО, ДАВОҲОИ ОРОМИБАХШ, ТАСКИНБАХШҲО ва ғ. мета-
вон бар бисёре аз «таъсиrotи номатлуб» ғолиб омад. Агар табиб
ба ин қарор ояд, ки таъсиrotи номатлуби доруворӣ қиддиянд, он
гоҳ ӯ дору ё речаи воия онро иваз менамояд. Дар ин маврид бо-
варӣ ва тамоси зич бо духтури табобатӣ нақши асосӣ дорад. Бояд
ба ӯ дар бораи тамоми эҳсосоти ногувор хабар дод. Баъзе таъси-
rotи номатлубро, мутаассифона, пурра аз байн бурдан ғайримум-
кин аст. Аммо бо ёрии бархе усулҳои осон ва тартиби рӯз метавон
ба онҳо одат қард. Масалан, одамони дорои **СИЛИ МУТОБИҚАШТА**
ва **ВАСЕЪ МУТОБИҚАШТА** метавонанд доруҳоро осонтар бардошт ку-
нанд, агар “ногувортарин” доруҳояшонро пеш аз хоб истеъмол на-
моянд. Ҳарчанд тавсия медиҳанд, ки кулчадоруҳо бояд ба меъдаи
гурусна истеъмол гарданд, аммо қисме аз онҳоро метавон баъди
хӯрок ё каме ғизохӯрӣ истеъмол намуд. Ин усул вазро сабуктар
мегардонад. Ҳамчунин бояд гуфт, ки организми мо бо гузашти
вақт ба дорувориҳо одат мекунанд ва баъзе «номатлубиҳо»-ро ди-
гар пай намебарем.

БОЗ ЧӢ ТАВР МЕТАВОН БА ХУД КУМАК КАРД?

На танҳо дуруст истеъмом намудани доруҳо, инчунин ғизонок хӯрдан муҳим аст. Гоҳе бо як фикр дар бораи таом ҳолат бад мешавад — хосса дар вақтҳои аввал. Аммо хӯрдан зарур аст, ҳатто тавассути «наметавонам». Зеро барои мубориза бо беморӣ ба организм нерӯ лозим аст. Мавзун хӯрок истеъмом намо, дар вояи хӯроки ту бояд сафедаи зиёд (чормағз, лӯбиёиҳо, ширбурида [творог], маска, гӯшт, моҳӣ, тухм) мавҷуд бошад.

Ҳамчунин гаштугузори ҳаррӯза дар ҳавои тоза хеле муҳим аст! Бо сипарӣ шудани табларза (агар бошад) ва пайдо шудани қувват, то метавонӣ вақти бештареро дар кӯча гузарон ва аз офтоб натарс.

ҲАНГОМИ БЕМОРИИ СИЛ Ё БАӢДИ ОН ЗЕРИ ОФТОБ БУДАН Ё ГАНДУМГУН ШУДАН МУТЛАҚО МУМКИН НЕСТ: ВАЗӢ ЯҚБОРА БАД МЕШАВАД, ИН МЕТАВОНАД БОИСИ ТАКРОРИ БЕМОРИ ГАРДАД

Бояд дар ёд дошт: офтоб дӯсти мост, на душмани мо. Офтоб барои синтези **ВИТАМИНИ D**, кумак мерасонад, ки ҳангоми бемории сил муфид аст. Шахсоне, ки нури офтобро ба ҳаҷми кофӣ дарёфт накардаанд, сатҳи **ВИТАМИНИ D** камтаре доранд. Дар ин асос, онҳо ба сил ҳассос мешаванд.

Аммо агар ҳоло ту таобат гирифта истода бошӣ ва давоҳои гуруҳи фторхинолонҳоро истеъмом намуда истода бошӣ, тавсия намешавад, ки зеро офтоб бошӣ — мумкин аст сӯхтагиҳо пайдо шаванд. Ин воқуниш ё худ реаксия **ФОТОДЕРМАТОЗ** номида мешавад.

Муҳимтарин чиз дар таобати **сил** — ин гузаштан аз давраи комилӣ таобат аст. Пасон баъди шифоёбӣ бо тарзи муқаррарӣ ҳаёт пеш бурдан мумкин аст. Ва зиёд зеро офтоб истодан барои инсонҳое, ки мубталои сил нестанд, низ зараровар аст — ин метавонад боиси бемориҳои гуногун, аз ҷумла саратон гардад.

Албатта ин фасона дар байни мардуми кишварҳои сард паҳн гаштааст ва дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вучуд надорад.

Ана дар ин бора силшинос **ВЕРА ЗИМИНА** чӣ менависад:

ВЕРА ЗИМИНА — ДОКТОРИ ИЛМҶОИ ТИБ, ВРАЧ-СИЛШИНОС, ТАБИБ-СИРОЯТШИНОС, ПРОФЕССОРИ КАФЕДРАИ БЕМОРИҶОИ СИРОЯТИИ ДОРОИ ДАВРАИ ЭПИДЕМИОЛОГӢ ВА СИЛШИНОСИИ ДОНИШГОҶИ ДӢСТИИ ХАЛҚҶОИ РУСИЯ, ФЕДЕРАТСИЯИ РУСИЯ.

Баъди шифоёбӣ аз сил, инсон бояд зиндагии комили бидуни маҳдудият (бидуни тарс аз нурҳои офтоб) дошта бошад ва дар баробари ин тарзи ҳаёти солимно риоя намуда, аз ҳар рӯзи нав лаззат бибарад. Маҳз ҳамин муносибат беҳтарин усули пешгирии такрори сил хоҳад буд. Аммо набояд фаромӯш кард, ки шуохӯрии беш аз ҳад ба бемориҳои онкологӣ оварда мерасонанд. Бино бар ин, инсонҳо новобаста ба доштан ё надоштани таърихчаи сил набояд фаъолона ҳудро зеро офтоб гандумгун намоянд.

ҶАРРОҲИДАРМОНИ СИЛ

Ҷарроҳӣ кардан тарснок аст. Бештар мо таҳти фишор ба ин розӣ мешавем.

МУҲИМ АСТ: ПЕШ АЗ РОЗИГӢ ДОДАН БА АМАЛИ ҶАРРОҲӢ МУТМАИН ШАВ, КИ ОН ЗАРУР АСТ.

ДАР ӲД ДОШТА БОШ: ИН ЧОРАИ ОХИРИН АСТ, ВАҚТЕ КИ МУОЛИҶАИ ЗИДДИБАКТЕРИЯВӢ КУМАК НАМЕКУНАД. АГАР ДОРУҶО ҚОР МЕДИҶАНДУ ТАҒЙИРОТИ МУСБИЕ ДАР ТАМОҶУЛИ СИҶАТШАВӢ ҶАСТ, МЕТАВОНӢ БИДУНИ ҶАРРОҲӢ НИЗ ШИФО БИӲБӢ.

БиӲ баррасӣ мекунем. Ҷарроҳӣ лозим аст, агар:

1. **ТАШХИС ЗАРУР АСТ.** Ҷарроҳии ташхисиро замоне амалӣ мекунанд, ки агар дар ташхиси «сил» шубҳа мавҷуд аст ва тасдиқ Ӳ инкори он бо дигар усулҳо ғайримумкин бошад. Аксаран ин ҳолат ҳангоми мавҷудияти ташкилаҳои гирдшудае дар шуш иттифоқ меуфтад, ки метавонанд ба сил монанд бошанд, аммо саратони шуш низ дар акси рентгенӣ ҳамин гуна аст.
2. **ДАР ШУШ ТАҒЙИРОТИ БАРНАГАРДАНДАЕ ҶАСТ**, ки ба вуруди пурраи доруҳои зиддисилӣ ба «маркази асли»-и сироят монӲ мешавад. Масалан, дар сили гиреҳҳои ғайримарказӣ.
3. Ташхиси «**СИЛИ УСТУХОНУ БУҒУМ**» — тақрибан ҳамеша вучуд дорад.
4. Бо вучуди кимиӲдармонии муносиб дар муддати якчанд моҳ ҳанӯз ҳам **ҶУФРАҶОИ БУЗУРГИ ПӲСИДАГӢ БОҚӢ МЕМОНАНД**.

Вақти муносиби ҷарроҳиро табибон бо баррасии таърихи бемории бемор дар мушовара муайян мекунанд.

МУҲИМ АСТ: ҶАРРОҲӢ МАӲНОИ ИНРО НАДОРАД, КИ ДИГАР КУЛЧАДОРУҶОРО ХӲРДАН ЗАРУР НЕСТ ВА МУҶЛАТИ КИМИӲДАРМОНИРО НИЗ КАМ НАМЕКУНАД.

ҶАДАФИ ҶАРРОҲӢ — АЗ ОРГАНИЗМ БЕРУН КАРДАНИ ҚИСМҶОИ ВАӢРОНШУДАИ БОФТАИ ИЛЛАТНОК. БИНО БАР ИН, ҶАРРОҲӢ ИН ЯК ЗИНАИ ТАБОБАТ АСТ, НА ҶОЙГУЗИНИ КИМИӲДАРМОНИ.

Агар дар баробари муолиҷа доруҳои таъйиншударо истеъмол намой, табобат самаранок хоҳад буд. Ва агар туро ҷарроҳӣ кунанд ҳам давомнокии ин табобат кам нахоҳад шуд.

АГАР ҶАРРОҲӢ НАШАВӢ, ТАКРОРАН БЕМОР МЕГАРДӢ; ҶАРРОҲӢ САЛОМАТИРО ЗАИФ МЕНАМОЯД, ВА ОДАМОҢ БЕШ АЗ ПАНҶ СОЛ ЗИНДАГӢ НАМЕКУНАНД; ДАР ВОҶЕӲ ҶАРРОҲӢ ЛОЗИМ НЕСТ ВА БА ҶАРРОҶОН БАРОИ ҶАР АМАЛИ ҶАРРОҲӢ ИЗОФӢ ПУЛ МЕПАРДОЗАНД

Бале, на ба ҳамаи беморон ҷарроҳӣ нишон дода шудааст: асосан ба он бемороне, ки табобат бо дорувориҳо кумак намекунад. Чун қоида, ин ҳолат ҳангоми шуруи сили мутобиқгашта Ӳ васеъ мутобиқгашта руҳ медиҳад. Агар баъди итмоми давраи табобат дар ту **БОФТАИ ФИБРОЗӢ** боқӣ монда бошад — ҷарроҳӣ лозим нест, чунки он бо гузашти вақт қисман ҳал хоҳад шуд. Агар ин ҳолат руҳ надиҳад ва бофтаи фиброзӣ рушд кунад, ба табибат муроҷиат намо ва бифаҳм, ки чаро чунин шудааст.

Агар табиб боз ҳам мудохилаи ҷарроҳиро тавсия бидиҳад, дар хотир дошта бош: пеш аз тасмими ниҳой ту ҳақ дорӣ бо ҷарроҳи дигар машварат намой.

Доктор **ЛИ Б. РЕИХМАН** мегӯяд:

ЛИ Б. РЕИХМАН (LEE B. REICHMAN) — МАГИСТРИ ТАНДУРУСТИИ ҶАМӲИЯТӢ, ПРОФЕССОРИ ТИБ-БУ ЭПИДЕМИОЛОГИЯ, ДИРЕКТОРИ ИҶРОИЯИ ПАЖӲҶИШГОҶИ ҶАҶОНИИ СИЛИ РУТГЕРС, ИМА.

Ба бемори сил амали ҷарроҳӣ хеле кам талаб карда мешавад. Дар амалия мо аз сад ҳолат ҳамагӣ як Ӳ ҳадди аксар ду нафарро ҷарроҳӣ мекунем! Ин ба он маъност, ки табобати доруӣ метавонад бар сил ғолиб ояд, мудохилаи ҷарроҳӣ бошад танҳо дар ҳолатҳои шадидан маҳаллии дорои устуворӣ ба доруҳо зарур аст. Ин гуна ҷарроҳӣ бо хатар алоқаманд аст, ҳарчанд нисбатан кам ҳам бошад. Бино бар ин мо саъй мекунем, ки аз ҷарроҳӣ қор нагирем ва танҳо дар ҳолати комилан зарурӣ ба он рӯ меоварем.

Ин ҳақиқат аст, ки дар фазои пасошӯравӣ бисере аз амалиӲти ҷарроҳӣ анҷом дода мешаванд, зеро шумо ҷарроҳони моҳир зиӲ доред. Ва беморони ҷарроҳишуда сиҳат мешаванд. Аммо ин низ ҳақиқат аст, ки қисмати бештари онҳоро осонтар, содатар, на ин қадар дарднок — **БИДУНИ** ҷарроҳӣ табобат кардан мумкин буд.

Ҷеч далеле барои дар хатар гузоштани инсон вучуд надорад, вақте ки тақрибан бидуни хатаре ба бемор табобати доруиро гузаронидан мумкин аст.

ВЕРА ЗИМИНА:

Дар воқеъ, на ба ҳама беморони сил ҷарроҳӣ нишон дода шудааст. Он барои беморони дорои ҳаҷми зиӲди иллат дар бофтаи шуш бо ҳуфраҳои бештари вайроншуда, ки бо табобати давомнок муҳофизакорона коҳиш намеӲбанд, пешниҳод мегардад. Дар ин ҳуфраҳо миқдори бузурги микобактерияҳои сил зиндагӣ карда, зиӲд мешаванд, ки метавонанд ҳатто баъд аз анҷоми давраи

табобат фаъолияти раванди силро ҳифз намоянд ва амали ҷарроҳӣ барои раҳой аз ин манбаи инфекция кумак мекунад. Агар пас аз итмоми табобат манбаъҳои дурушту бофтаи фиброзӣ (миқдори микобактерияҳо дар ин қисматҳо нисбати ҳуфраҳо хеле кам аст) боқӣ монда бошанд, ҷарроҳӣ лозим нест. Бо гузашти вақт ин тағйирот нест мегарданд, аммо қисман зичтар ва парт мешаванд. Мавҷудияти сил ба андозаи на он қадар бузург нишонаи нисбӣ барои амали ҷарроҳӣ мебошад. Эҳтимолияти рушди дубораи сил дар беморони ҷарроҳишудаи сил бо беморони ҷарроҳинашуда яксон аст.

Ҳамчунин, барои **БАРНОМАРЕЗИИ ОСУДАИ ҲОМИЛАГӢ** дар оянда ҳатмӣ нест, ки ҷарроҳӣ карда шавад. Агар дар аксҳои мунтазам ҳама чиз муътадил бошад, дигар аз такрори беморӣ натарс

Барои занҳое, ки нияти ҳомилашавӣ доранд, силшинос **ВЕРА ЗИМИНА** ҳамчунин меафзояд:

Баъди анҷоми табобати самараноки сил ба занҳо тавсия медиҳанд, ки ҳомилагиро пас аз 2-3 сол барномарезӣ кунанд. Бо ин ҳол агар ҳомилагӣ барвақттар шурӯъ гардад ва он дилхоҳ бошад, ҳеч гуна монеае барои таҳмили кӯдак вуҷуд надорад. Муҳимтарин чиз — дарҳол баъди зоймон (тарҷеҳан қабл аз аввал ширмаконӣ) **РЕНТГЕНОГРАММАИ ШУШ**, анҷом дода шавад, то такрори сил истисно гардад. Ба ҳар ҳол, ҳомилагиро стресси физиологӣ меноманд ва эҳтимоли бозгашти сил дар ин давра меафзояд. Рентгенолог аксҳоро бо он чӣ, ки пеш аз ҳомилагӣ буд, муқоиса мекунад. Агар тағйирот пойдор бошанд, пас ҳама чиз хуб аст, аз модар будан лаззат бибаред!!

Вазъият печидатар аст, агар зан дар давраи табобати сил ҳомила шавад ё бемории сил дар замони ҳомилагӣ пайдо гардад. Дар ин маврид тасмири ниҳой барои ниғаҳдорӣ ё қатъи ҳомилагиро бояд ҳуди зан бигирад. Дар ҳолати тасмимгирии таҳмили кӯдак, бешубҳа, ҳам ба зани ҳомила ва ҳам ба мутахассисоне, ки занони ҳомилаи дорои силро таҳти назорат мегиранд, осон нахоҳад буд. Бо ин ҳол таҷрибаи байналмилалӣ мавҷуд аст ва таъсири манфии муолиҷаи зиддисилӣ ба кӯдак, ҳадди ақал ба рушди ҷанин мушоҳида нагардидааст. Аммо албатта, қотеъона тавсия шудааст, ки дар давраи табобати сил аз ҳомилагӣ ҷилавгирӣ карда шавад, зеро ин бехтарин замон барои барномарезии ҳомилашавӣ нест.

II

ба беморон

ТУ ВА СИЛ

II

аз беморон

ТУ ВА СИЛ

СИЛ/ВНМО

Кулли печидагии ташхиси **сил/ВНМО**: ту шояд намедонӣ, ки **ВНМО** дорӣ. **сил**-дар шахсони мубталои **ВНМО** метавонад дар вақтҳои аввал ҳамчун **зуком** ё **СИРОЯТИ ВИРУСИИ ШАДИДИ РОҲҶОИ НАФАС** пинҳон гардад. Бино бар ин дониستاني вазъи **ВНМО**-и худ ва гузаштан аз санҷиш баъди ҳар ҳолати эҳтимолии сироят муҳим мебошад. Ба ин ҳолатҳо асосан алоқаи ҷинсии беҳимоя, хунгузаронӣ, ҷарроҳӣ, тазриқ бо сӯзандоруи тамизнашуда, равишҳои ороишӣ, сӯроҳ кардан ва холкӯбӣ марбут аст. Бисёре аз мардум фикр мекунанд, ки ин ба онҳо дахл надорад. Аммо дар вақтҳои ахир ҳолатҳои зиёди сирояти **ВНМО**-ба қайд гирифта шудаанд — бар асоси маълумотҳо танҳо дар Русия беш аз як миллион одамон мубталои **ВНМО** ҳастанд. Масалан, бештари занон вазъи **ВНМО**-и худро танҳо ҳангоми ҳомилагӣ месанҷанд — афзун бар ҳайрату тарси онҳо, он мусбӣ мебарояд. Инсон метавонад аз сироятшавии худ огоҳ набошад — баъди афтиши масуният ба **сил** гирифтормешавад.

ШАХСИ ДОРОИ СИЛУ ВНМО-РО ЧӢ ГУНА МУАЙЯН КАРДАН МУМКИН АСТ: ТЕСТИ МАНТУ, БАКТЕРИЯХОРИЦӢКУНӢ, БАЛҒАМ, ТАШХИСИ ДАР-МОНҒОӢИИ ХУН?

АЛЕКСАНДР ПАНТЕЛЕЕВ — **ДОКТОРИ ИЛМӢОИ ТИБ, ТА-БИБ-СИЛШИНОС, ПРОФЕССОРИ КАФЕДРАИ СИРОЯТӢОИ МУӢИМИ ИЦТИМОИИ НАХУСТИН ДОНИШҒОӢИ ДАВЛАТИИ ТИББИИ САНКТ-ПЕТЕРБУРГ БА НОМИ И.П. ПАВЛОВ, РУСИЯ.**

Табиб-силшинос **АЛЕКСАНДР ПАНТЕЛЕЕВ** ҷавоб мегӯяд:

Сили дар манзари инфекцияи **ВНМО**-буда бо ҳамон усулҳои беморони бидуни инфекцияи **ВНМО** ташхис карда мешавад. Аммо мавҷудияти масунияти заиф чанд фарқиятеро ба миён меорад. Чунончӣ, дар марҳилаҳои охири инфекцияи **ВНМО**, ҳангоми дараҷаи **CD4**-и лимфоситҳо аз 350 кл/мкл камтар будан, тести **манту** дигар ба инфекцияи сил воқуниш нишон намедиханд ва манфӣ мешаванд.

Шахсони гирифтори **ВНМО**, бояд ба таври анъанавӣ дар як сол ду бор аз ташхиси флюорографӣ гузаронида шаванд. Бо ин ҳол сил дар марҳилаҳои охири инфекцияи **ВНМО** бисёр сареъ аст. Ва метавонад ҳатто дар ин ним сол тавсеа ёбад. Аломатҳои асосӣ дар манзари марҳилаҳои охири **ВНМО**: таби баланд, қоҳиши вазн, сустӣ, араққунии шабона ва сурфа. Ҳангоми мавҷудияти ин аломатҳо **ФАВРАН** барои муоина ба табиб муроҷиат кардан зарур аст. Бехтарин усули муоина томографияи компютери дорои контраст мебошад, ки имкон медиҳад, вазъи узвҳои дохилӣ дақиқ арзёбӣ гардад ва тағйироти марбути сил ошкор карда шаванд.

Сил дар манзари вазъи пасти масунияти аксаран дар як вақт чандин узвҳоро иллатнок (инро **сили куллишуда** ҳам меноманд) мегардонад. Аз ин рӯ беморӣ метавонад ҳама узвҳоро, ғайри мӯй ва нохун, фаро бигирад. Ба ҳамин хотир, на танҳо ба тағйироти шуш, балки ба дигар узвҳо низ таваҷҷуҳ намудан муҳим аст.

Асоси ошкорсозии сил пайдо кардани барангезандаи он мебошад. Бо дарназардошти он ки сил ҳамзамон узвҳои гуногунро иллатнок

мекунад **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛРО** на фақат дар балғам, балки дар дигар тарашшуҳоти организм низ чустан лозим аст. Усули асосии ошкор-созии сил, ки дорои дақиқияти баланд мебошад, реаксияи занҷири полимеразӣ(ошкорсозии **днк**-и микобактерияи **сил/пцр**) аст, ки бояд барои беморони дорои **внмо** ҳангоми гумонбарии сил ба таври васеъ истифода гардад.

Чӣ қадар барвақт бошад, ҳамон қадар таботат намудан осонтар аст. Ҳангоми коҳиши ҳуҷайраҳои **сд4** ба шахси дорои **внмо муолиҷаи арвт**-ро ҳамроҳ бо муолиҷаи сил муқаррар менамоянд. Аз ҳисоби нобудшавии вирус сатҳи муътадилӣ масуният барқарор шуда, муолиҷаи зиддисилӣ **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛРО** нобуд мекунад ва шахс метавонад бо бемориҳо мубориза барад. Гузашта аз ин, дар ҳолати сатҳи **сд4-и** лимфоситҳо аз 350 ҳуҷайра кам будан, масунияти зиддисилии шахси мубталои **внмо** гум мешавад. Дар натиҷа хатари инкишофи сил афзоиш меёбад. Барои пешгирии инкишофи сил, барои ин гуна одамон таботати пешгирикунанда – **КИМИЁПЕШГИРӢ**, муқаррар карда мешавад, ки он инсонро аз инкишофи сил ҳифз менамояд.

ВЕРА ЗИМИНА шарҳ медиҳад:

Вазъи ҳамсироятии **внмо-сил** боз ҳам ҷиддитар аст, аммо ногузир нест. Дар ин ҳолат ҳамкориҳои гурӯҳи табибони силшинос, сироятшинос, равоншинос, нарколог ва худӣ бемор муҳим аст. Бо ин ҳол агар тамоми тавсияҳои муосир риоя карда шаванд, он гоҳ дар бештари ҳолатҳо сил таботат хоҳад шуд.

ҲОЛО ДАР БОРАИ ДАҲШАТҲОИ СИЛ/ВНМО.

Гӯё инсонҳои дорои чунин ташҳис — «нозинда» ва «мурдаҳои роҳраванда» бошанд. Ин ҳақиқат надорад. Ҳоло **сили** инсонҳои мубталои **внмо** таботатшаванда аст. Мушкил дар доғгузории дутарафаи одамони дорои **сил/внмо** мебошад. Илова бар ин, онҳо ба сабаби вазъи **внмо** ва силашон аз чомеа дастгирӣ намебинанд. Дунёи дохилибемористонӣ ҳам дар рӯзҳои аввал аз онҳо фосила меҷӯяд. Табибон беморонро ба «муқаррарӣ» ва «бемори **ВНМО**» ҷудо мекунанд, дигар маризон бошанд, аз сӯҳбат бо онҳо худдорӣ менамоянд. Зеро барои беморони сил вазъи мусбии **внмо** маънои «партови чамбият»-ро дорад. Ҳамон гуна ки одамони ба сил сироятнашуда ташҳиси **силро** чунин мепиндоранд. Аз ин рӯ дастгирии равонии шахсони мубталои **сил/внмо** хеле муҳим аст. Баъди огоҳ шудан аз вазъу ташҳиси худ ту набояд танҳову ноумед бошӣ.

КАТЯ ЕМЕЛЬЯНОВА, (КАТЕРИНА ЕМЕЛЬЯНОВА), СОЗКОРИ ГУРҶИ ДАСТГИРИИ «НАФАС. СИЛ ВА ВНМО» ДАР ШАБАКАИ ИҶТИМОИИ FACEBOOK (ЗАБОНИ ГУРҶҲ РУСӢ АСТ) НАВИШТААСТ

То замоне ки мо аз мушкилотамон нагӯему шарм кунем, моро ҳамин гуна «ҳошия» номидан мегиранд. Мо ин ҷо чамъ омадаем, то туро умедвору муътақид намоем, ки шифо меёбӣ. Дар Тоҷикистон бошад, барои ташҳису таботати **ВНМО** метавонӣ ба марказҳои пешгирӣ ва мубориза бар зидди **ВНМО**, ки дар ҳама ғушаву канори кишвар фаъолият доранд, муроҷиат намой.

ДАР ДАРМОНГОҲ, ДАР БЕМОРХОНА, ДАР ХОНА

АМСИЛАИ (МОДЕЛ) ТАБОБАТИ АМБУЛАТОРИИ СИЛ

Агар ту бактерияи зиёд хориҷ намоӣ (метавонӣ атрофиёро сироят кунӣ) ё ҳолати вазнини ту назорати ҷонноки табибонро тақозо кунад, беҳтару эътимодбахштар аст, ки дар шароити беморхона табобат бигирӣ.

Агар беморию саривақт ошкор намуданд ва **сили** ту ҳассос бошад, пас ба ҳисоби миёна баъди 2 ҳафтаи оғози табобат ту аллакай шояд дигар наздиконатро сироят карда натавонӣ. Метавонӣ аз беморхона ба хона бозгардӣ ва дорувориҳоро аз дармонгоҳ ба даст оварӣ. Ин равиш амсилаи табобати амбулатории сил номида мешавад.

Дар ҳоли ҳозир ин равиш дар тамоми кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ роҳандозӣ мешавад. Афзалияти амсилаи амбулаторӣ аз он иборат аст, ки ту вақтатро бидуни зарурат дур аз хонаву оила намегузаронӣ. Ҳамчунин эҳтимолияти сирояти иловагӣ аз дигар бемороне, ки дар беморхона қарор доранд, кам мегардад.

ҲАНГОМИ ТАБОБАТ ДАР БЕМОРИСТОН МЕТАВОНӢ АЗ СИРОЯТӢБИ ТАҚРОРӢ ТАВАССУТИ ДИГАР БЕМОРОНИ ДОРОИ ШАҚЛӢОИ КУШОДА НАТАРСӢ. ИСТӢМОЛИ АНТИБИОТИКӢО БАР ЗИДДИ ҲАМА ГУНА БАКТЕРИЯӢОИ СИЛ МАСУНИЯТ МЕОФАРАД

Ин гуна нест. Сироятёбии бемористонӣ (чорроҳай) аз дигар шаклҳои сил имконпазир аст — дар ҳолатҳои муайян. Хеле муҳим аст, ки беморони дорои бактерияхориҷкунӣ бо беморони **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ** хориҷнакунанда рӯбарӯ наоянд. Ҳамчунин зарур аст, ки беморони мубталои сили **МУТОБИҚАШТА** беморони гирифтори сили ҳассосро убур накунанд. Барои ба миён наомадани сироятёбии чорроҳай барои беморе, ки дигар **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ** хориҷ намекунад, беҳтар аст, табобатро амбулаторӣ идома бидиҳад — агар барои дар беморхона мондан дигар нишондиҳандае мавҷуд набошад.

Доктор **МАЙКЛ РИЧ** нақл мекунад:

Шахсе, ки табобати самараноки силро мегирад, зуд аз манбаи сироят будан раҳо мешавад. Ҳатто беморони дорои **МБК(+)** ҳангоми табобати дуруст барои атрофиён камхавфтар мешаванд, зеро бактерияҳои балғами онҳо ё фавтидаанд ё бар асари антибиотикҳои зиддисили хеле заиф гаштаанд.

Аммо бемороне, ки табобати самаранок намегиранд, метавонанд манбаи сироят бошанд. Ба гунаи мисол метавонем **БЕМОРИ СИЛИ МУТОБИҚАШТАЕРО** ном барем, ки танҳо бо доруҳои қатори якум табобат мегирад. Ин шахси дорои бактерияхориҷкунӣ дар «табобати бесамар» қарор дорад ва метавонад бемори сили ҳассос ва бидуни бактерияхориҷкуниро сироят намояд, ҳатто агар ӯ бо доруҳои қатори якум табобати самаранок гирифта истода бошад.

Ин вазъро метавон бо дур гирифтани он шахс аз дигар беморон беҳтар намуд, яъне то замони дарёфти натиҷаҳои ташҳиси устуворӣ ва оғози табобати дуруст ӯ бояд дар инзиво ё худ изолятсия бошад. Истифодаи тестҳои молекулярии фаврӣ имкон медиҳад, ки шахсони сили **МУТОБИҚАШТА** ё ба дорувориҳу устувор муайян гарданд ва аз беморони дорои **сили** ҳассос ҷудо карда шуда, давраи табобати сили мутобиқаштаре оғоз наоянд.

Эҳтимол вучуд дорад, ки инсон дар бемористон такроран бо микобактерияи сил сироят ёбад, яъне шахсе, ки нав бистарӣ шудаву бактерия хориҷ мекунад, метавонад инсонро сироят намояд. Аз ин рӯ бемороне, ки дар асоси маълумоти рентгенологӣ (аксҳо) ташхиси сил гирифтаанд ва аммо он аз ҷиҳати бактериологӣ (кишт, микроскопия) тасдиқ нагардидааст, бояд амбулаторӣ, бидуни бистарӣ шудан таъабат гиранд. Ва беморе, ки дар бемористон таъабат мегирад бо қатъ ёфтани микобактерияхориҷкунӣ (**МБК**- шуд), бояд дарҳол ба таъабати амбулаторӣ гузаронида шавад. Барои сирояти такрорӣ бистарӣ гардидани беморони дорои масунияти заиф, масалан, шахсони мубталои **ВНМО**, ки муолиҷаи зиддивирӯсӣ намегиранд, хеле хатарнок аст.

Агар дар шуъбаи дармонгоҳӣ одамони дорои **сили** ҳассосияти гуногун таъабат гиранд, он чо эҳтимолияти сирояти такрорӣ баландтар аст. Бо нобуд кардани микобактерияҳои ҳассос тавассути доруворӣ инсон метавонад сирояти ба ин доруҳо устуворро бигирад. Дар чунин ҳолат ба сабаби сироятёбии нав эҳтимоли пайдоиши дубораи сил ба миён меояд.

Чӣ қадар бештари беморон дар шароити хона таъабатро оғоз намоянд, ҳамон қадар самаранокии таъабат афзуда, ҳолатҳои такрори беморӣ кам мешавад.

САЛОМ, НОМИ МАН КСЮША ШЕНИНА (КСЮША ШЕНИНА).

Салом. Ман Афшин ҳастам, аз Душанбе. Монанди ту ман низ замоне мубталои бемории сил будам ва чи тавре ки мебинӣ, ҳоло шифоӣ комил ёфтаам ва сиҳату саломатам. Барои маслиҳату кумак метавонӣ ба коргоҳи ман биёӣ. Ба ин суроға: ш. Душанбе, н. Фирдавсӣ, к. Фирдавсӣ 70/1, ошёнаи 3, Ҳамкории боздошти сил дар Тоҷикистон.

ба беморон

ДАРМОНГОҲ ДАР ХОНА

Ҳоло имкониятҳои нави таъабат пайдо мешаванд, ки ба талаботи инфиродии шахс нигаронида шудаанд. Масалан, «дармонгоҳ дар хона». Агар ту ҳуҷраи алоҳидае дорӣ ва метавонӣ барои таъабати гурра шароит фароҳам соӣ (ғизои хуб, шамолдиҳии хона, истеъмоли саривақтии доруворӣ), пас мумкин аст бо духтури таъабати-ят имконияти «дармонгоҳ дар хона»-ро ҳамчун навъе аз бистарӣ гардидан баррасӣ намой.

аз беморон

ҲАЁТ ДАР БЕМОРХОНА. ДАРМОНГОҲ

Чунин шумурда мешавад, ки бемор ҳангоми таъабати амбулаторӣ ҳам бояд як муддати кӯтоҳ дар беморхона бистарӣ гардад. Бо ин ҳол дар амалия ин «муддати кӯтоҳ» аксаран то муҳлати номуайян тӯл мекашад, хосса дар ҳолатҳои, ки шахс сили мутобиқгашта дошта бошад. Ва ҳангоми таъабати дурудароз барои бештари одамон ҳамин дар дармонгоҳ будан имтиҳони сахттарин аст. Вале вақтро метавон дар беморхона ҳам самаранок истифода бурд.

Якум, бикӯш, то ба давраи бемории худ ҳамчун ба як давраи «барқароршавӣ» муносибат намой. Ин вақтро метавонӣ барои баҳодихии одатҳои худ истифода барӣ ва бифаҳмӣ, ки кадоме аз онҳо ҳаёти муқаммали туро гирифтаанд. Аксар вақт мо ба сабаби камтаваҷҷуҳӣ нисбати худ гирифтори беморӣ мешавем. На тартиби нодурусти хобу физо, балки истироҳат надоштанамон моро дучори вазъи ногувор мекунад. Фикр мекунем, ки талаботи оила ё фарзандон муҳимтар аст, аммо вақте ту набошӣ, кӣ ба онҳо кумак мекунад? Ҳамон гуна ки дар ҳавопаймо амал мекунанд: «аввал ниқобро ба худ ва пасон ба кӯдак пӯшон».

Дуюм, билохира дар ин чанд моҳ метавон корҳоеро, ки дер боз ба таъхир меуфтод, анҷом дод. Бисёри одамон дар замони будубош дар беморхона сурат мекашиданд, акс мегирифтанд, забон меомӯхтанд, либосе мебофтанд, хунаре аз худ мекарданд. Пасон, баъди шифоёбӣ машғулияти дӯстдоштаи худро ба касб табдил медоданд.

Ин рӯҳия кумак менамояд, то давраи тӯлонии дурӣ аз хона, яъне будубош дар муҳити бераҳати беморхона самаранокӣ муфид паси сар карда шавад.

ТУ ВА ТАБИБ

МУНОСИБАТ БО ТАБИБ

Мо бемориямонро ҳар гуна мефаҳмем, аммо як умумияте дорем: моро мутахассисони ин беморӣ — **СИЛШИНОСОН** табобат менамоянд.

Шуғли силшинос аз пешгирӣ, ташхис ва табобати сил иборат аст. Инфексия на фақат роҳҳои нафасу шушро фаро мегирад, ба ҳамин хотир ҳам қариб тамоми узвҳои зери назорати табиб-силшинос мебошанд. Ҳамчунин силшинос бояд силро аз дигар беморӣҳое, ки аз рӯйи аломату акси рентгенӣ ба сил монанданд, фарқ карда тавонад.

Дар ҳама чизе, ки ба табобати ту марбут аст, бояд духтури табобатиятро гӯш диҳӣ: ин тахассуси ўст ва ў таҷриба дорад. Агар шубҳае пайдо шавад, метавонӣ силшиносии собиқадори дигарро пайдо намуда, аз ў машварат гирӣ — ту ба ин ҳаққи комили маънавию ҳуқуқӣ дорӣ. Мо тавсия медиҳем, ки метавонӣ ба Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз беморӣҳои сил (дар ш. Душанбе) ё бахшҳои минтақавии он дар шаҳру навоҳии кишвар муроҷиат намуда, аз онҳо машварат бипурсӣ.

МУҲИМ АСТ: ДАР ИН МАСЪАЛА НАБОЯД БА МАСЛИҲАТИ ДИГАР БЕМОРОН ТАКЯ КАРД: ҲАР КАС ТАЪРИХИ БЕМОРИВУ ҲОЛАТИ ХОСИ ХУДРО ДОРАД.

Ба онҳое, ки мехоҳанд воситаҳои доруии муъҷизаноки «силро дақиқ-зуд-эътимоднок табобат мекунанд» ва дар ҳамин ҳол бидуни ҳеч гуна таъсири номатлуб, бифрӯшанд, бовар накун. Воҳимазада машав. Ба ғайбату «суханҳои тарсовар» аҳаммият надеҳ. Аз алами эҳсос на ту сабук мешавию на дигарон. Ҷашдорӣ, баръакс, метавонад организми бе ин ҳам аз сил ранҷкашидаро заиф намуда, зарар расонад.

Дар муносибат бо табибон хушмуомила бош. Онҳо барои мо ягонаанду мо барои онҳо бисёрем, табибонро бояд эҳтиёт кард. Аз ин рӯ: вазъро душвор насоз. Масалан, саволи ба табиб меодаатро дақиқ тартиб деҳ ва кӯшиш кун, ки ҷавобҳоро навишта гири, шояд замоне даркорат мешаванд.

Баъзан ба сабабҳои гуногун суҳбат бо табиб гарм намешавад. Табибон шояд дар кор «асаби» мешаванд, беморон бошанд, аз табобат ё риояи тартиботи беморхона рӯй метобанд, сигор мекашанд, баддаҳонӣ мекунанд ё нӯшокиҳои спиритӣ истеъмол менамоянд. Агар табиб бо ту хуш муносибат накунад, сабабҳои инро маълум намо. Аммо дар ёд дошта бош, ҳеч чиз наметавонад сабаби пастзании қадру қиммати инсон бошад. Агар табиб ё корманди тиббии дигаре ҳуқуқҳои туро поймол кунанд, хомӯш набош. Дар беморхона, дар ҳолати баҳс бо табиб ё нориозӣ аз шароити дармонгоҳ метавон ба сартабиб муроҷиат намуд. Агар ин муроҷиат кумак накунаду вазъ беҳтар нагардад, ту ҳақ дорӣ ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли ё Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳоли аз бемориҳои сил ё ба Хадамоти назорати давлатии тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ муроҷиат намой. Ҳамчунин метавонӣ ба ташкилотҳое, ки гирифтронии силро дастгирӣ менамоянд (аз ҷумла, Ҳамкории боздошти сил дар Тоҷикистон), муроҷиат кунӣ.

ДАР ЗАМОНИ ШҶҶРАВИ МУДДАТИ ТАБОБАТ ТҶҶЛОНИТАР (ТО 1,5 СОЛ), АММО БОВАРИБАХШ БУД. ФОИЗИ ТАКРОРИ БЕМОРИ НИЗ ХЕЛЕ ПАСТ БУД

Силшинос **НАТАЛЯ БОРОВОК** (НАТАЛЬЯ БОРОВОК) нақл мекунад:

Нақшаҳои ҳозираи табобат нисбати пештара шумораи бештари доруҳоро фаро мегиранд, ки ин раванди табобатро метезонад. Аммо дар замони шӯравӣ нақшаи табобати сили ба дорувориҳои зиёд устувор умуман вучуд надошт. Барномае, ки мо ҳоло дар силшиносӣ ба кор мебарем, дар бисёре аз кишварҳои Аврупои Ҷарбӣ самаранокии худро нишон дод. Дар замони баъдичангӣ дар он ҷо ҳам, мисли ИҶШС (СССР) одамони зиёде гирифтори сил буданд. Дар ҳоли ҳозир онҳо бар эпидемия ғолиб омадаанд. Ҳоло мо бо роҳи онҳо меравем — бо роҳи самаранокии исботшуда.

АНАСТАСИЯ САМОЙЛОВА:

Ҳама гуна усул бо гузашти замон такмил меёбад: дар мавриди усули табобати сил — доруҳои нав пайдо мешаванд, ҷиҳатҳои то ҳадди ниҳой самараноки онҳо коркард мегарданд. Ҳама гуна тағйирот дар табобат тибқи натиҷаи тадқиқотҳои илмӣ — ҳам аз рӯйи миқдори такрори беморӣ ва ҳам аз рӯйи давомнокии табобат асоснок карда шудаанд.

АНАСТАСИЯ САМОЙЛОВА — НОМЗАДИ ИЛМҶОИ ТИБ, ҶОНИШИНИ ДИРЕКТОРИ ОИД БА ИЛМИ ПАЖҶҶШИШҶОҶИ ИЛМИЮ ТАДҚИҚОТИИ ФТИЗИОПУЛМОНОЛОГИИ АВВАЛИН ДОНИШҶОҶИ ДАВЛАТИИ ТИББИИ МАСКАВ БА НОМИ И.М. СЕЧЕНОВ, РУСИЯ.

IV

ба беморон

ТУ ВА ТАБИБ

IV

аз беморон

ТУ ВА ТАБИБ

ДАР АВРУПОИ ҶАРБИВУ АМРИКО БЕҶТАР ВА БО ДОРУҶОИ ДИГАР ТАБОБАТ МЕКУНАНД, НАҚШАИ МУОЛИҶА ҶАМ КҶҶОҶТАР АСТ

Доктор **Е. ДЖЕЙН КАРТЕР** шарҳ медиҳад:

Е. ҶЕЙН КАРТЕР (E. JANE CARTER) — ДОКТОРИ ТИБ, ТОСОЛИ 2016 ИТТИҶОДИ БАЙНАЛ-ХАЛҚИИ МУБОРИЗА БО СИЛ ВА БЕМОРИҶОИ ШУШРО РОҶБАРИ КАРДААСТ (THE UNION), ДОТ-СЕНТ МАКТАБИ ТИББИИ ДОНИШ-ҶОҶИ БРАУН, ИМА.

Чунин нақшаи табобати **сил** вучуд надорад, ки кам аз 6 моҳ тӯл кашад. Шаш моҳ — ин камтарин муҳлат аст, ки 99% беморони **сили** ҳассос шифо ёфтаанд. Сили мутобиқгашта дар муддати бештар табобат мегардад. Бо ин ҳол натиҷаҳои таҳқиқот ва нақшаҳои наве ҳастанд, ки иҷоза медиҳанд, давраи табобати сили мутобиқгашта ҳадди ақал 9 моҳ тӯл кашад. Беморон аллакай баъди чанд ҳафта худро хеле хуб эҳсос мекунанд, аммо агар инро иштибоҳан ҳамчун шифоёбӣ пазируфта, пеш аз вақти муқарраргардида истеъмоли доруҳоро қатъ намоянд, беморӣ дубора бармегардад.

ТАТЯНА ПЯНЗОВА (ТАТЯНА ПЯНЗОВА) меғӯяд:

ТАТЯНА ПЯНЗОВА — НОМЗАДИ ИЛМҶОИ ТИБ, МУДИРИ КАФЕДРАИ СИЛШИНОСИ, РАИСИ ШҶҶРОИ ОЛИМОНИ ҶАВОНИ АКАДЕМИЯИ ДАВЛАТИИ ТИББИИ КЕМЕРОВО, РУСИЯ.

Албатта, ҳеч гуна кулчадоруи муъҷизанок вучуд надорад. Дар курраи замин маконе нест, ки он ҷо дар муддати камтар аз ним сол аз бемории сил шифо биёбӣ. Аксаран давраи табобат 8-10 моҳро дар бар мегирад, вале дар ҳолати табобати сили мутобиқгашта ин муддат то 2 сол тӯл мекашад. Сил дар тамоми дунё ва аз ҷумла дар кишвари мо яксон табобат карда мешавад. Нақшаи табобати сил дар Русия, Аврупо, Исроил ё Курриёи Ҷанубӣ аз ҳамдигар фарқ намекунанд, зеро дар асоси тавсияҳои Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ

таҳия гардидаанд. Танҳо ҳангоми мавҷудияти асосҳои қатъӣ, масалан дар ҳолате, ки бемор наметавонад ин ё он доруҳо бардошт кунанд, метавонем аз нақшаи ягонаи стандартии табобат берун оем. Ҷар як чунин ҳолат дар комиссияи табибон баррасӣ гардида, қарори шӯро қабул карда мешавад.

Бино бар ин, барои табобати зуд бо доруҳои муъҷизанок ба хориҷа сафар кардан маъно надорад: он ҷо ҳам дар ҳамон муддат, бо ҳамон нақшаи ҳамон доруворӣ, аммо бар замми ин боз пулакӣ табобат мекунанд.

РАВОНШИНОС — ТАБИБИ ДУЮМИ МО

Дар Иттиходи Шӯравӣ ба аҳолии кумаки равонӣ расонида намешуд. Бино бар ин, бисёриҳо ҳанӯз одат накардаанд, ки ба мутахассисони равоншиносӣ муроҷиат намоянд. Чандин ғалатфаҳмиҳо низ мавҷуданд. Масалан, «агар ба равоншинос муроҷиат кунӣ, пас, ту бемори рӯҳӣ ҳастӣ».

Аммо ин тавр нест. Вазифаи мутахассиси равоншиносӣ **ДАСТГИРӢ** аст. Барои мубориза бо беморӣ захираи зиёди «рӯҳӣ» лозим аст, ки шояд мо ба андозаи кофӣ ҳамин гуна захирае надорем. Дӯстону пайвандон нигарон мешаванд, ба худӣ онҳо кумак зарур аст. Ва шарикони ҳучраи беморхона ҳам дарди моро доранд. Барои ту инсон даркор аст, ки ба вазъият аз тарафи дигар — бо таваҷҷуҳи ҳушёрӣ бештар назар кунанд.

Аз ин рӯ кумаки равоншиносро ҳамчун яке аз захираҳои, ки дар мубориза зидди беморӣ ёри медиҳад, пазируфтани зарур аст. Ин одамон шиддатҳои баланди эҳсосиро бардошт карда метавонанд, ки дигарон наметавонанд. Метавон бидуни шарму тарси маҳкумнамоӣ ба онҳо тамоми ҳолро гуфт.

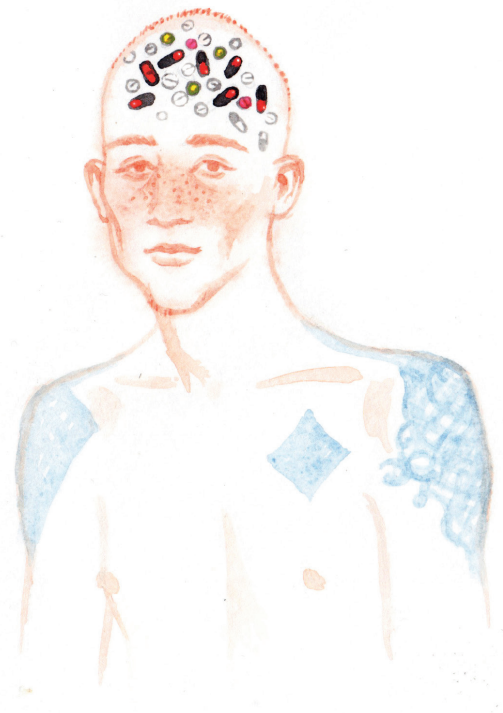
РАВОНШИНОСРО ЧӢ ТАВР МЕТАВОН ПАЙДО КАРД

Дар дармонгоҳ ё бемористони ту бояд утоқи дастгирии равонӣ бошад, инро метавонӣ аз духтури табобатият бипурсӣ. Равоншиносони беморхона хусусияти табобатро хуб медонанд, аз ин рӯ метавонанд нигарониҳои шахсии тӯро, аз ҷумла таъсири номатлуби доруҳои хуб дарк намоянд.

Агар дар дармонгоҳи ту чунин мутахассис мавҷуд набошад, он гоҳ ҳадамотҳои давлативу хусусии дастгирии равонӣ ба аҳолиро ҷустуҷӯ кун. Масалан, метавонӣ ба Кумитаи ҳолатҳои фавқулоддаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дорони чандин равоншиносӣ ҳирфай аст, муроҷиат намой. Касбияти онҳо кофист, ки ба одамон дар саҳттарин лаҳзаҳои ноумедӣ кумак кунанд. Дар ҳолати пайдо карда наметавонистани равоншинос, метавонӣ боз ҳам ба Ҳамкории боздошти сил дар Тоҷикистон муроҷиат намой.

ЧӢ ТАВР МЕТАВОН ФАҲМИД, КИ ИН ТАБИБ РАВОНШИНОСИ ХУБ АСТ

Ҳамон гуна ки дигар мутахассисонро интихоб мекунем. Бояд ӯ маълумоти тахассусӣ,

ба беморон

ТУ ВА ТАБИБ

мактаб (методикаи бунёди кумак), таҷрибаи бузурги амалӣ ва дидгоҳи дошта бошад. Маълумотро омӯхта, ба машварати аввалин ҳозир шав. Бингар, ки ин табиб чӣ гуна аст. Нишонаи асоситарин дар ин ҳолат роҳати туст, яъне агар ту боварино эҳсос намой, қиссаи дарди худро ба осонӣ нақл кунӣ, пас ту ба ҷои зарурӣ омадаӣ.

Баъзан наметавонӣ барои худ дарҳол равоншиносии мувофиқ пайдо намой. Ин муқаррарист. Муҳим аст, ки ба ин нокомӣ таслим нашавӣ ва **ҶУСТУҶУРО ИДОМА ДИӢ**.

МАШВАРАТИ ИНФИРОДИИ РАВОНШИНОС ЧӢ ГУНА МЕГУЗАРАД — ҚИССАИ ПОЛИНА:

Ман ҳамеша ба равоншиносон нобоварона муносибат мекардам. Фикр мекардам, инҳо одамон ҳастанд, ки барои суҳбатҳои хуш-

МУҲИМ АСТ: МУТАХАССИСИ ХУБ НАЗАРИ ХУДРО БАР ТУ БОР НАМЕКУНАД, БАЛКИ САВОЛҲОИ ЁРИКУНАНДА ДОДА, КУМАК МЕНАМОЯД, ТО МУСТАҚИЛОНА ХУДУ ҲОЛИ ХУДРО БИФАҲМӢ.

аз беморон

ТУ ВА ТАБИБ

ку холи пул мегиранд. Бемории мо сабр металабад, ки ман надоштам. Тақрибан 7 моҳ дар беморхона ҳар рӯз гираву нола мекардам. Баъдтар ба хондани китобҳои зиёди равоншиносӣ оғоз намудам, мехостам худам худро аз ин ҳолат берун оварам. Ман аз ин китобҳо бисёр чизҳоро омӯхтам ва дарк намудам, ки муваффақ ҳам гаштам... То замоне ки аз беморхона ҷавоб нашудам. Баъди беморхона, албатта димоғчоқӣ ё худ эйфория доштам, аммо ин дер давом накард. Баъдтар дигар намехостам зиндагӣ кунам. Он чӣ ки рух дод ва он чиро, ки паси сар намудам, ақлабро пӯшонида буд. Пайвандон аз ҳолаи оғоҳи шуда, маро назди мутахассис бурданд. Ин бор бахтам омад кард — равоншинос медонист, ки чӣ тавр кумакам наояд. Тавонистам диламро боз кунам ва тамоми қиссаамро бигӯям. Аслан ман дар бораи бемориям ва хосса оиди эҳсосотам хеле кам мегӯфтам. Баъди 10 машварат ман ба худ такаҷоҳе пайдо намудам, бисёр чизҳоро фаҳмидам ва худро пазируфтам. Андешаи ман тамоман дигар шуд — ҳоло ба фикрам, чунин мутахассис ба ҷама зарур аст.

**МАШВАРАТИ РАВОНШИНОС ДАР ИНТЕРНЕТ ЧӢ ТАВР МЕГУЗАРАД:
САВОЛ:**

«Маро тарси воҳимаангез фаро мегирад. Агар касе аз наздикон бемор шавад, дарҳол ба сари ман меояд: сил. Ҳатто агар ин шамолхӯрии оддӣ ҳам бошад. Мефаҳмам, ки сардаргумам, аммо коре аз дастам бар намеояд. Бузургтарин даҳшат барои ман ин аст, ки мабодо боиси бемории инсони дигар шавам. Бо ин даҳшат наметавонам осуда зиндагӣ кунам. Чӣ кор кунам?».

ҶАВОБИ МАШВАРАТЧИИ ҲАМСОН (ШАХСИ АЗ СИЛ ШИФОЁҶА):

«Ин тарс дар аксарият ҳаст. Дар ман низ, вақте ки дер боз аз муоина нагузашта бошам, пайдо мешавад. Вақте аз муоина мегузарам, бо ин ором мешавам, ки ҳар чӣ метавонистам, анҷом додам ва дигар ҷигархун намешавам. Воқеан, ҷама медонем, ки ба наздикон нигарон шудан хеле саҳт аст ва инро ҳеч кадоми мо ба онҳо намехоҳем. Аммо агар мунтазам вазъи саломатии онҳо санчида шавад, эҳтимолияти гузариши беморӣ кам мегардад. Ҳанӯз ман барои худ дигар усули ором шуданро пайдо накардаам».

ҶАВОБИ РАВОНДАРМОНГАР (ПСИХОТЕРАПЕВТ):

«Тарсҳои шумо муқаррариянд. Тасаввур кунед: шахс зеро бомбартоиҳо буд ва ҳоло садои ҳавомайпои дар парвозро шунида, медаваду сарашро мепӯшонад. Бо шумо низ ҳамин гуна ҳолат, яъне стресси пасочароҳатӣ (посттравматикӣ) рух медиҳад. Аммо тадриҷан шумо хоҳед дид, ки наздиконатон то 7 рӯз аз шамолхӯрӣ шифо меёбанд ва на ҳар сурфа сил аст. Агар тарс воқеан «печидаву воҳимаангез» бошад, осуда зиндагӣ кардан намонад ва то беи назорат нагардад, пас бояд ба мутахассис (равондармогар ё равоншинос) муроҷиат намуд».

ТУ ВА НАЗДИКОН

Дар ин боб — чӣ гуна бояд бо наздикон гуфтугӯ кард ва чӣ тавр онҳоро аз сил эҳтиёт намуд.

МУНОСИБАТ БО ОИЛА ВА ДӢСТОН

Бояд дар хотир дошт, ки баъзан барои пайвандон аз мо бештар тарсноктар аст. Мо нақшаи табобат, истеъмоли ҳаррӯзаи доруворӣ ва дар умум тахминҳои дорем, ки ояндаи моро нишон медиҳанд. Аммо оила намефаҳмад, ки ҳоло дунёи мо чӣ гуна аст. Барои онҳо танҳо як воқеият вучуд дорад: «мусибат рух дод». Касе ба онҳо дастура-мале наодоааст, то бидонанд, ки чӣ тавр гуфтугӯву кумак кунанд.

Ҷоҳе наздиконат то ин ҳад метарсанд, ки маҳз аз ту ҷимояву кумак меҷӯянд. Ин яке аз ҳолатҳои вазнинтарин аст: зеро бе ин ҳам тамоми нерӯ барои мубориза бо беморӣ сарф мешавад. Мо намедонем, ки чӣ тавр онҳоро ором созем, барои ҳамин воқуниши тунд нишон медиҳем ё, баръакс, шӯхиомез ҷавоб медиҳем. Ин ҳам барои мо ва ҳам барои онҳо зараровар аст.

Аз наздиконат хоҳиш намо, ки диққати ту ро ҷалб накарда, тарсҷояшонро дур кунанд, зеро дар ин раванд вазифаи асосии ту танҳо

табобат гирифтанд. Масалан, метавонӣ ба онҳо ин китобчаро бидиҳӣ, то бихонанду бифаҳманд. Ё метавонӣ барояшон равоншиноси хубе пайдо намой.

ДАР БОРАИ БЕМОРИ БОЯД ҲАТМАН БА НАЗДИКОН ГУФТ

Агар ту бемор шудӣ, бояд ба дӯстат бигӯӣ.

1. **НАГУФТАН МАЪНОИ ИНРО ДОРАД, КИ ТУ САЛОМАТИИ ЁРО ДАР ХАТАР МЕГУЗОРӣ.** Ё мумкин аст бемор шавад. Бигзор ҳар нимсола худро муоина намояд.
2. **НАГУФТАН МАЪНОИ ИНРО ДОРАД, КИ ТУ САЛОМАТИИ ХУДРО ЗЕРИ ХАТАР МЕГУЗОРӣ.** . Эҳтимол вучуд дорад, ки шояд яке аз дӯстонат бемор буду ту наметонистӣ ва ба ҳамин сабаб бемор шудӣ. Ту шифо меёбӣ ва шояд дубора аз ӯ сироят мешавӣ.
3. **НАГУФТАН МАЪНОИ ИНРО ДОРАД, КИ ТУ САЛОМАТИИ ТАМОМИ ЧАМЪИЯТРО ДАР ХАТАР МЕГУЗОРӣ.** На ҳама одамон медонанд, ки сил бемориест, ҳанӯз аз байн нарафтааст. Ту бо гуфтаҳои худ ба наздиконат кумак мекунӣ.
4. **ДЎСТОНИ ҲАҚИҚИ РӮЙ НАМЕГАРДОНАНД.** Шояд онҳо ба шок уфтанд, ба онҳо барои андешидан вақт лозим аст, аммо онҳо бозмегарданд. Агар дӯстонат фарзандони хурдсол дошта бошанд, ба хотири эминии онҳо вазъиятро тариқи телефон фаҳмон. Онҳо аз дур ҳам метавонанд туро дастгирӣ намоянд.
5. **ОМОДА БОШ**, ки дӯстон туро дар давраи беморӣ фаҳмида наметавонанд — онҳо ин гуна собиқае надоштанд. Аз онҳо чизи номумкинро талаб накун. Беҳтарин роҳ рӯйирост гуфтан аст, яъне бигӯ, ки ба ту маҳз чӣ гуна дастгирӣ лозим аст.

ЭҲСОСИ ГУНОҲ

Ту ҳоло давраи душвори ҳаёти худро, ки бо табобати дарозмуддату вазнин алоқаманд аст, паси сар мекунӣ. Шояд муддатҳои дароз аз бемории худ огоҳ набудӣ, набояд худро гунаҳкор шуморӣ, ки барқасдона атрофиёро дар хатар гузоштӣ.

Мутаассифона, ҳамеша одамоне мавҷуданд, ки ба қабули чунин ташхис омода нестанд. Онҳо ҳатто туро гунаҳкор мекунанд, ки ин сазои туст. То ин дам ҳар коре, ки дар ҳаётат мекардӣ: нӯшокиҳои спиртӣ менӯшидӣ, ё маводи муҳаддир истеъмол менамудӣ, ё шабу рӯз сигор мекашидӣ — набояд туро дар давраи табобат хиҷолатзада кунанд. Вазифаи асосии ту шифо ёфтанд.

Одамони зиёде дар **ТВРЕОПЛЕ** чамъ омадаанд, ки қиссаҳои хеле сангиндоранд ва ҳоло бемориро шикаст додаанду ба дигарон кумак мекунанд. Онҳо ба шарофати хислати худ сиҳат ёфтаанд. Ба беморӣ таслим нашудаанд.

Ба сил тамоюл вучуд надорад, зеро ин бемории сирояттиест, ки асосан тавассути зарраҷаҳову ҳаво аз шахси сироятнок ба шахси солим мегузарад. Бино бар ин занҷираи эпидемиологӣ аз 3 ҳалқа иборат аст: манбаъ, роҳҳои гузариш, организми қабулкунанда.

Доктор **ҶЕЙН КАРТЕР** менависад:

Сабабҳои дақиқи аз кор мондани низоми масуният, ки ба фаъл шудани бактерияҳои сил имкон медиҳад, ба мо маълум нест. Мо медонем, ки хатари инкишофи беморӣ дар шахси сироятёфта 10%-ро ташкил медиҳад: нисфи ин одамон дар давоми ду соли аввали баъди сироятёбӣ бемор мешаванд, дар боқимондаҳо беморӣ дертар рушд мекунанд. Омилҳое, ки низоми масуниятиро заиф гардониданд, ба фаълшавии бактерияҳои сил имкон фароҳам меоранд, ин **СИРОЯТЁБИИ ҲАМРАДИФИ ВНМО, ДИАБЕТ, ЗАЪФИ ГУРДА; КАМХҶҮРӢ** (камбудии вазн аз 10% боло), **ИСТЕЪМОЛИ ТАМОКУ** мебошанд. Бархе намунаҳои табобат низ метавонанд раванди силро фаъл намоянд: **КИМИЁДАРМОНИИ БЕМОРИҲОИ АУТОМАСУНИЯТӢ** ва **ОНКОЛОГӢ, ПРЕДНИЗОН** ва **ИСТИФОДАИ АЛФА-БЛОКАТОРҲОИ ОМИЛИ НЕКРОЗИ САРАТОН (ФНО).**

ВЕРА ЗИМИНА менависад:

Табиист, ки сил бемории ирсӣ нест. Аммо мушоҳида гардидааст, ки дар шароити яқсон як гурӯҳи одамон бемор мешаванд, дигарон солим мемонанд. Ва ҳангоми тамоси маишӣ бо бемори сил нисбат ба шавҳар ё ҳамсар бештар хешовандони хунӣ бемор мешаванд. Дар ҳоли ҳозир алоқаи байни генҳои муайян ва эҳтимоли инкишофи сил мавриди омӯзиши бештаре қарор гирифтаанд. Ман ба он сафи мутахассисон шомилам, ки силро ба гурӯҳи ба ном бемориҳои бисеромилаи генӣ марбут медонанд. Ин бемориҳо ба таъсири омилҳои номатлуби муҳити атроф ва омилҳои генетикии хатар, ки тамоюли ирсӣ ба бемориро ташаккул медиҳанд, вобастагӣ доранд. Ба ин гурӯҳ бемориҳои зиёде музмин инсон бо иллати системаи дилу рағҳо, роҳҳои нафас, системаи эндокринӣ ва ғайра марбутанд. Ба ин ҷо як қатор бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла сил низ, ки ҳассосияти генетикии мувофиқ дорад, дохил мешавад. Аммо бояд дақиқ донист: тамоюл ба инкишофи сил мутлақо маънои инро надорад, ки ҳатман инсон мубталои сил мешавад — ин пеш аз ҳама бемории сирояттиест, на ирсӣ. Ва беморӣ ҳам бидуни бархӯрд бо барангезанда оғоз намегардад.

ТУРО ЧӢ ТАВР ДАР БЕМОРХОНА АӒДАТ НАМОЯНД

Мумкину зарур аст, ки туро дар беморхона аӒдат намоянд. Ҳама чӣ кумак мекунад: Ҳам суҳбат, ҳам як чуфт йогурт ё коғазхалтаи меваҳо. Ҳама ҳамон гуна аст, мисли аӒдати дигар беморон. Албатта, риояи чораҳои эҳтиётӣ ва ҳамзамон тозагӣ зарур аст, зеро наздикон ба беморхонаи сироятӣ меоянд. Даҳонбанду рӯкафшӣ (бахил) — чизҳои одитарине ҳастанд, ки бояд аз онҳо истифода бурд. Қоидаи асосӣ: даҳонбандро маҳз беморе мепӯшад, ки бактерия хориҷ мекунад. Даҳонбанд ба паҳншавии онҳо монеъ мешавад ва онро ҳар 2 соат бояд иваз намуд. Сил ба рӯҳия таъсир мерасонад, аммо шахсиятро тағйир намениҳад. Ту ҳанӯз ҳам ҳамон дӯст ё ҳамон хешованд ҳастӣ. Фақат ки ҳоло дард мекашӣ.

ЧӢ ТАВР БОЯД НАЗДИКОНРО АЗ БЕМОРИ ЭҲТИЁТ КАРД: ПЕШГИРИИ СИЛ

Мо ба хотири наздикон метарсем. Тарс барои онҳо аксаран хобро аз чашмонамон мегирад: агар боиси бемории шахси дигаре шуда бошӣ, худро бахшидан хеле душвор аст.

Воҳима нақун. Ҳангоми тамос бо чӯбчамикроби Кох имкони руҳ додани 3 ҳолат ҷой дорад:

1. **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛИ БА ОРГАНИЗМ АФИДА ТАВАССУТИ МОНЕАҲОИ ҲИФОЗАТИИ ТАБИИИ СИСТЕМАИ РОҲҲОИ НАФАС** (луоб, мӯяк, сурфа) дур мегардад.
2. **ИКИШОФИ СИРОЯТИ НИҲОНӢ**, бидуни аломатҳои беморӣ — организм бактерияро шинохта, бар зидди он масунияти хос ҳосил мекунад.
3. **ИНКИШОФИ БЕМОРИ** — дар ҳолати заиф гардидани нерӯи масунияти организм чӯбчамикроби Кох фаъол гардида, ба афзоиш ва паҳншавӣ дар тамоми организм оғоз менамояд.

На ҳар шахси бо чӯбчамикроби сил сироятёфта бемор мешавад. Низоми масунияти ё микробҳоро мекушад, ё онҳоро ба ҳолати «хоб» (ҳолати ниҳонӣ) меандозад.

СИРОЯТИ НИҲОНИИ СИЛ ЧИСТ

Вақте инсон бо бемори сил тамос дорад, хатари ба организм уфтодани бактерияҳо мавҷуд аст. Чӣ қадар ки ин тамос тӯлонитару наздиктар бошад, ҳамон қадар хатар бештар аст. Агар сироятёбӣ руҳ диҳад, бактерияҳо дар организм «ҳаққи истиқомат» пайдо мекунад. Онҳо ҳаёти на он қадар озодона хоҳанд дошт: масунияти фаъол на-

V

ба беморон

ТУ ВА НАЗДИКОН

V

аз беморон

ТУ ВА НАЗДИКОН

мегузорад, ки бактерияҳо озодона афзоиш ёбанд ва онҳо ба организм зарари назаррасе намерасонанд. Дар натиҷа, инфекция бидуни ягон аломат ҷорӣ мешавад. Онро танҳо бо ёрии тестҳои махсус ошкор кардан мумкин аст, ки маъмултарини онҳо тести **МАНТУ** мебошад. Шахс дар ҳолати сирояти ниҳонӣ худро комилан сиҳат эҳсос мекунад. Ба сабаби ҷоришавии бидуни аломат ин сироятро ниҳонӣ меноманд, ки то як замоне худро ошкор намесозад.

АҚИДАЕ ҲАСТ, КИ СИЛРО БО ДОРУҲОИ ХАЛҚӢ, БА МОНАНДИ РАВҒАНИ ҚАШҚАЛДОҚУ ХИРС, ГӢСОЛАСАР, УШНАИ ИСЛАНДӢ ВА ҒАЙРА МЕТАВОН ТАБОБАТ КАРД

Одамони воҳимазада ба ҳама гуна усулҳои ғайрианъанавии табобат рӯй оварда, ба доми қаллобон меуфтанд. Бо ин суханон метавонанд ба наздиконатон фишор оранд: «Агар ин доруи обакиро нанӯшед, шонси шифоёбиро аз даст медиҳед», «Чӣ, барои шумо пул аз шавҳаратон арзишмандтар аст?» ва ғ.

Қаллобон доруҳои гаронарзише пешниҳод мекунад, ки «дар сатҳи баланд», ё «ба барқароршавии ҳучайраҳо» таъсир расонида, дурои тавзеҳоти дурӯдароз, мисли тавзеҳоти илмӣ ҳастанд. Ё ки тибби халқӣ, масалан, гамбускҳои хушк ва кирмҳои дар спирт омехта ро пешниҳод менамоянд. Ба инҳо муносибати интиқодӣ кунед, ин одамон танҳо дар ғами худанд ва шумо барои онон «халтаи пул» ҳастед. Ба табии боваринокатон муроҷиат намоед ё ба мо бинависед. Дар ёд дошта бошед, ки бе ин ҳам ҳама гуна доруҳои муассирро дар табобат истифода мебаранд.

Силшинос **НАТАЛЯ БОРОВОК** шарҳ медиҳад:

Садсолаҳо мардум саъй намуданд, ки силро бо давоҳои халқӣ табобат кунанд ва аз ин рӯ ҳам дар сари бисёриҳо ҳар гуна ақидаҳо боқӣ мондаанд. Аммо беморӣ танҳо дар давраи антибиотикҳо табобатшаванда гардид. Дар ҳолати мавҷудияти нақшаи дурусти табобат бемор ба давоҳои халқӣ эҳтиёҷ пайдо намекунад. Равғанҳо, баръакс, зарарноканд, зеро кори ҷигарро, ки ба истифодаи боқимондаи доруҳо машғул аст, душвор мегардонанд. Ин ҳама давоҳоро фиребгароне пешниҳод мекунад, ки аз ҳисоби боварии беморон зиндагии худро пеш мебаранд.

АНАСТАСИЯ САМОЙЛОВА:

Усули асосии табобати сил **КИМИӒДАРМОНӢ** аст, зеро танҳо он метавонад, ки микобактерияро дар организм паҳн намояд. Бояд тамоми нерӯи бемор ба иҷрои дақиқи ҳама нишондодҳои кимиӒдармонӣ равона гардида бошад. Он гоҳ ўро ғалаба бар беморӣ интизор аст. Ҷустуҷӯи методикаҳои алтернативии шифобахш вақту нерӯро мегаранд. Дар бораи усулҳои иловагии табобат беҳтараш бо силшинос машварат намоед, зеро мо муолиҷаи ёрирасонро ба кор мебарем. Он ба беҳсозии бардошти кимиӒдармонӣ ва тезонидани раванди сиҳатёбии тағйироти пайдошуда равона гардидааст.

АЛОМАТҲОИ СИЛ

сил метавонад бидуни аломатҳои мушоҳидавии низ қорӣ гардад, аммо аксаран чунин нишонаҳоро дорад:

- 1. СУРФА**
бар хилофи баъзе ақидаҳо, сурфа дар ҳама вена-мехӯрад;
- 2. ГУМШАВИИ ИШТИҲО/КАМШАВИИ ВАЗН;**
- 3. АРАҚКУНИИ ШАБОНА;**
- 4. ТАБЕ,** ки муддати дароз **ДАР БАЙНИ 37–37,5 °** градус боқӣ мемонад
ин гуна таб мумкин аст, умуман эҳсос карда нашавад, аз ин рӯ ҳам ба он таваҷҷуҳ зоҳир намегардад, муҳим аст, ки шахс дар ҳолати омодабош қарор дошта бошад;
- 5. СУСТӢ ВА ХАСТАГИИ ЗИЁД**
ин аломатҳо аксаран ҳангоми кори фаъолона ё таҳсил сарфи назар мегарданд, зеро дар ин мавридҳо низ инсон воқеан хаставу суст мешавад. Ин ҷо муҳим ин аст, ки хеле зуд монда мешавӣ.

Агар ҳатто яке аз ин аломатҳо дар давоми ду ҳафта мушоҳида гардад, ба табиб муроҷиат намудан зарури саривақтист.

ТАШХИСИ СИРОЯТИ НИҲОНӢ

Аз аксарияти мову шумо дар мактаб тести **МАНТУ** гирифтаанд, аммо кам касон медонистанд, ки ин ташхисро барои чӣ анҷом медиҳанд. Ин тести пӯст, моддаи таъсирирасони туберкулин мебошад.

Ғайр аз тестҳои пӯст, боз силро аз рӯйи таҳлили хун тавассути тестҳои **IGRA** (масалан, **T SPOT-TB**) ташхис менамоянд. Ин тестҳо нисбати тести **МАНТУ** камтар натиҷаи ғалат медиҳанд, аммо хеле гаранарзиш ҳастанд. Бино бар ин, онҳоро ҳангоми зарурати ташхиси фавриву дақиқ, масалан, барои гирифтани **ВНМО** ё истисно намудани **СИЛИ** ғайришумӣ ба кор мебаранд.

ДАР АМРИКОВУ АВРУПО БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН НАМЕКУНАНД ВА ОН ҚО КАСЕ БЕМОР НАМШАВАД. ДАР КИШВАРИ МО ЯКСАР БА ҲАМА БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН ВА ТЕСТИ МАНТУ АНҚОМ МЕДИҲАНД, МАҲЗ БА ҲАМИН САБАБ ИН ҚАДАР ОДАМОН БЕМОР ШУДААНД

Воқеан, дар вақтҳои охир нисбати эмгузарони **БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН** ва тести **МАНТУ** ақидаҳои ғалат пайдо гардидаанд. Одамон аз эмгузарони фарзандонашон даст кашидаанд, ба гумони ин ки онҳоро аз таъсири номатлуби барнагарданда ҲИМОЯ менамоянд. Вале дар асл натиҷаи дасткаши аз эмгузарони метавонад ба онҳо гарантар уфтад.

Силшинос **НАТАЛЯ БОРОВОК** мегӯяд:

БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН кӯдакони хурдсолро аз шаклҳои барои онҳо кушандаи сил ва сили менингит ҲИФЗ мекунад. Мутаассифона, ба сабаби дасткашии оммавӣ аз эмгузарониҳо ва набудани вакцинаи **БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН** дар Украина дар муддати яку ним сол фавти кӯдакон аз ин мариҷи мушоҳида мегардад. Хатари инкишофи гарониҳои баъди эми **БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН** аз хатари фавт аз сил даҳчанд баробар камтар аст. Касе алоқаи инкишофи бемориҳои гуногун бо эми **БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН** ё тести **МАНТУ** ро исбот накардааст. Баъзан тоқатфарсоии инфиродии модда ва пайвастиҳои гуногун рух медиҳад, аммо ин наметавонад баҳонаи дасткаши аз эмгузарони ва бозгашт ба давраи асримиёнагӣ шавад, ки он замона кӯдакон ба таври оммавӣ аз сил мефавтиданд. Туберкулин ҳам, ки бо он тести **МАНТУ** гузаронида мешавад, умуман ҷисмҳои микробӣ надорад, бино бар ин сироятёбӣ баъд аз гузаронидани тест ғайривоқеист, новобаста ба он ки дар ин вақт таби инсон баланд будааст ё на.

Шарҳи силшинос **ВЕРА ЗИМИНА**:

Кишварҳои муваффақгашта бар сил ба сабаби паст будани сатҳи беморӣ дар минтақаашон (шумораи бемороне, ки микобактерияи сил хориҷ мекунад, хеле кам аст) аз эмгузарони **БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН** кӯдакони худ даст кашидаанд. Бар ин андешаанд, ки шояд кӯдак бо микобактерияи ниҳони сил дучор наояд. **БАТСИЛЛАИ КАЛМЕТТА-ГЕРЕН** вакцинаи зиндаест, ки бо вучуди андак будани боз ҳам эҳтимоли гарониҳои баъдиваксинӣ дорад. Аз ин рӯ, ин кишварҳо эҳтимолияти фоидаи вакцинаро ба инобат гирифта, қарор доданд, ки на ҳамаи кӯдакон, балки танҳо кӯдакони гурӯҳҳои осебпазирро эмгузарони кунанд. Ҳамин гуна дар Иттиҳоди Шӯравӣ соли 1982 эмгузарони бар зидди нағзаки табииро (оспа) қатъ карданд. Солҳои охир дар Русия сатҳи гирифтори ба бемории сил қоҳиш меёбад, аммо ҳамоно дилпуркунанда нест, ба ин хотир ҳам наметавонем навзодонро эмгузарони накунем.

Дар тамоми таваллудхонаҳои Тоҷикистон ба кӯдакони навзод ба таври ройгон эм мегузаронанд. Ҳамчунин, дар Муассисаҳои Кумаки аввалияи санитарии тиббӣ (КАТСҳо) эмгузарони сурат мегирад, ки ин низ ройгон аст

ПЕШГИРӢ (ТАБОБАТИ СИЛИ НИҲОНӢ)

Таботати сирояти силро аксаран пешгири менаманд, яъне ба ин тариқ намегузарем, ки сироят ба беморӣ мубаддал гардад.

Вобаста ба синну сол ва мавҷудияти бемориҳои ҳамради, барои таботати пешгиранда мономеролиҷа бо изониазид ё рифампитсин, ё таботати маҷмӯӣ бо изониазиду рифампитсинро истифода менамоянд. Ин навъ пешгири ба мубталоёни ВНМО ва бемороне, ки бо шахси бактерияхориҷкунанда ҳамзистӣ доранд (махсусан кӯдакон), пешбинӣ гардидааст.

ПОККОРИ НАМУДАНИ БИНОҲО

Дар муассисаҳои зиддисили, новобаста ба намуди зоҳирии назарногирашон, зуд-зуд ва ҷиддан поккориҳои санитарӣ гузаронида мешаванд. Махсусияти ин муассисаҳо ҳамин аст. Барои хона: тадбири муассиртарин барои нобуд кардани **МИКОБАКТЕРИЯҲОИ СИЛ** шамол додани биност. Утоқҳо бояд ба қадри имкон ҳар чӣ бештар шамол дода шаванд.

Поккори сатҳу ашё тавассути дезинфектантҳо фақат сирояти дигар инфексияҳоеро, ки бо тамоси мустақим паҳн мешаванд, пешгири менамояд.

АГАР ДАР ДАВРАИ ТАБОБАТ ХОЛКӢБӢ, СӢРОХСОЗИИ БАДАН (ПІРСІНГ) Ё МУОЛІҶАИ ОРОИШӢ АНҚОМ ДОДА ШАВАД, ОН ГОҲ МАСУНИЯТ АЗ ПО МЕУФТАД

Доктор **ҶЕЙН КАРТЕР** менависад:

Ин амалҳо худ ба худ самти бемориро тағйир намедиҳанд, аммо бояд дар хотир дошт, ки ҳангоми мусбӣ будани ташҳиси **МИКОБАКТЕРИЯИ СИЛ**, шахси таботат гирифтаистода набояд дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ҳозир шавад. Ҳамчунин бояд ба инобат гирифт, ки дар натиҷаи ҳолкӯбӣ ё сӯрохномаи гӯш аз тарафи мутахассисони носанҷида, шахс метавонад зери хатари сирояти гепатит ва дигар инфексияҳо бимонад.

ЧӢ ТАВР БОЯД ҲУҚУҚИ ХУДРО ҲИФЗ КАРД

Ҳама ба ҳаёт ҳақ доранд. Ҳар чӣ ҳам ба ту талқин нақунанд, ту рондашудаи ҷамъият нестӣ — ту танҳо бемориву бас. Дар ёд дошта бош: саломатии ту дар дасти туст.

Гоҳе мо дар айни бемориву табобат дилшикаставу ноумед мешавем. Хосса, замоне ки атрофиён туро бо чашми кам бинанд.

СЕ ЧИЗИ АСОСИЕ, КИ ТУ БОЯД ДАР ХОТИР ДОШТА БОШӢ:

- 1. ТУ ҲАМЕША БА ДАРӢФТИ НАЗАРИ ЯК ТАБИБИ ДИГАР ҲАҚ ДОРӢ.** Пажӯшишгоҳи илмиву тадқиқотӣ ё дигар маркази таҳассусии оид ба силро пайдо намуда, аз онҳо маслиҳат бигир.
- 2. ТУ БА ШАРОИТИ МУЪТАДИЛ ДАР БЕМОРИСТОН ҲАҚ ДОРӢ.** Ин шароитҳо бояд ҳадди ақал мувофиқи қоидаҳои санитарӣ бошанд ва ҳайсиати туро паст назананд. Агар ин гуна набошад ё ҳангоми баҳс бо духтури табобатӣ ба сартабиб муроҷиат кун. Агар ин муроҷиат кумак нақунанд, вазъ беҳтар нагардад, ту ҳақ дорӣ ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли ё Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемориҳои сил ё ба Хадамоти назорати давлатии тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ муроҷиат намой. Ҳамчунин метавонӣ ба ташкилотҳое, ки гирифтोरони силро дастгирӣ менамоянд, муроҷиат кунӣ (аз ҷумла Ҳамкории боздошти сил дар Тоҷикистон).
- 3. КОРФАРМО ҲАҚ НАДОРАД, КИ БА САБАБИ БЕМОРИЯТ БА ТУ ФИШОР ОРАД.** Агар дар кор мушкиле пеш ояд, дар хотир дошта бош: аз кор рондани шахс дар давраи беморӣ танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ имконпазир аст. Аммо аксар вақт корфармо мекӯшад, ки коргарро бо хоҳиши худ аз кор ронад. Ин амал вайронкунии мустақими ҳуқуқи туст. Ба ниҳодҳое, ки иҷроӣ қонунҳои меҳнатро назорат менамоянд, муроҷиат кун. Инчунин, баҳсҳои меҳнатро метавон тавассути додгоҳ ё худ суд ҳал намуд.

МУҲИМ АСТ: БО ҚОНУНГУЗОРИИ КИШВАРИ ХУД ОИДИ СИЛ ШИНОС ШАВ.

- 1. КОНСТИТУТСИЯ** — бобҳо дар бораи ҳуқуқи инсон ва бемор.
- 2. Дар сомонаҳои вазоратҳо ё РАӢСАТҲОИ ТАНДУРУСТӢ** — қонунҳо дар соҳаи тандурустӣ ва **ҲИФЗИ ИҶТМОИИ АҲОЛИ.**
- 3. ҚОНУНҲОИ** алоҳида ва **САНАДҲОИ МЕЪЁРӢ ОИДИ СИЛ.**

Ҳамчунин огоҳ шав, ки кадом ниҳоди назоратии давлатӣ дар кишвари ту ба соҳаи тандурустӣ назорат мекунад (Дар Тоҷикистон, дар ин самт Хадамоти назорати давлатии тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ фаъолият менамояд). Дар танҳои барои ҳуқуқи худ мубориза бурдан душвор аст. Бар замми ин, омӯзиши санадҳои меъёрии сершӯ-

VI

барои беморон

ЧӢ ТАВР БОЯД ҲУҚУҚИ ХУДРО ҲИФЗ КАРД

VI

аз беморон

ЧӢ ТАВР БОЯД ҲУҚУҚИ ХУДРО ҲИФЗ КАРД

мор дар давраи табобат хеле мушкил аст. Вале ту танҳо нестӣ. Ту ҳамеша метавонӣ аз онҳое, ки туро дарк мекунад, кумак бихоҳӣ. Ташкилотҳои ҷамъиятиро, ки бо бемории сил ва дигар бемориҳои муҳими иҷтимоӣ (масалан, ВНМО ва гепатитҳо) сари кор доранд, пайдо нам. Чун қоида, дар ин гуна ташкилотҳо ҳам табибон ва ҳам ҳуқуқшиносон машварат медиҳанд. Кумаки онҳо ройгон аст.

БОЯД ЧӢ ТАВР ДАР БОРАИ СИЛ МАЪЛУМОТ ҶУСТ ВА БА ХУД ЗАРАР НАРАСОНД

Бисёре аз мо, бо фаҳмидани ташхис ба ҷустуҷӯи маълумот оғоз мекунам. Маълумотро бештар аз интернет меҷӯям ё аз табибони шиносашон мепурсам. Барои иттилоӣ боз ҳам дақиқтар ба маҷаллаҳои махсуси тиббӣ рӯй меоранд.

Ҳуб, қадам ба қадам тавзеҳ медиҳем.

Дарҳол гуфта метавонам, ки ҷустуҷӯ бо вожаҳои калимадӣ мисли «табобати сил» ё «сил чӣ гуна табобат мешавад» зарарнок аст. Барои он ки интернет на фазои идорашавандаи бехатар, балки як хирмани иттилооти носанҷида аст. Аз ин рӯ, барои эҳтиёт ду-се маслиҳат медиҳам.

МАСЛИҲАТИ 1. БА САРЧАШМАҲОИ ЭЪТИМОДНОК ТАВАҶҶУҲ НАМО.

Сомонаҳои марказҳои илмиву тадқиқотӣ ва Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ

Ҳар кишваре, ки бо масъалаи сил рӯбарӯст, пажӯшишгоҳи тадқиқотӣ ё маркази тиббӣ дорад, ки бо бемории мо машғул аст. Дар бахшҳои махсуси «барои беморон»-и сомонаҳои ҷунин марказҳо метавон оиди сил маълумоти актуалиро пайдо намуд. Инчунин дар бархе пажӯшишгоҳҳои тадқиқотӣ шуъбаи маълумотдиҳӣ ва ҳатто машварати ғоибона (тартиби ҳуҷҷатсупорӣ дар ҳамаҷо навишта шудааст) мавҷуд аст. Дар Русия онҳо якҷандтоанд, дар Маскав — Пажӯшишгоҳи марказии илмиву тадқиқотӣ оиди сил ва Пажӯшишгоҳи илмиву тадқиқотии фтизиопулмонологии назди Сеченовка, дар Санкт-Петербург, Новосибирск, Екатеринбург низ ҷунин марказҳои фаъолият доранд. Дар Украина — Пажӯшишгоҳи илмиву тадқиқотӣ силшиносӣ ва пульмонологии ба номи академик Яновский, дар Қазоқистон — Маркази миллии масъалаҳои сил. Пайдо намудани сомонаҳои ин марказҳо осон аст: дар сатри ҷустуҷӯи номи кишвар, «**ТУБЕРКУЛӢЗ**» (сил) ва «**НИИ**» (Пажӯшишгоҳи илмиву тадқиқотӣ)-ро ворид нам. Ё ки аз духтури табобатият бипурс, ки дар кишвари ту кадом пажӯшишгоҳ бо тадқиқоти табобати сил машғул аст. Дар Тоҷикистон, чӣ тавре гуфта гузаштем, вобаста ба бемории мо Муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҷимояи аҳоли аз бемориҳои сил» фаъолият менамояд, ки дар ҳама манотиқи кишвар шуъбаҳои худро дорад.

Дар саҳифаҳои ба сил бахшидашудаи сомонаи Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ низ бисёр маълумотҳои муҳим мавҷуданд.

Ҳангоми муроҷиат барои маслиҳат дар ёд дошта бош — ихтисоси табиб хеле муҳим аст. Мутахассисони маҳдуд, масалан, гастроэнт-

МУҲИМ АСТ: АЗ ОШНОӢНИ ДОРОИ МАЪЛУМОТИ ТИББӢ ПУРСИДАН ЛОЗИМ НЕСТ, КИ ОӢ ТУРО ДУРУСТ ТАБОБАТ МЕКУНАНД Ӣ НА.

ролог Ӣ аллерголог, ба нозуқиҳои табобати сил сарфаҳм намераванд. Дониши умумии онҳо бидуни таҷрибаи кор бо сил кумак намекунад.

Агар ту маҷаллаҳои махсусро дар бораи бемориҳои шуш пайдо намудӣ, дар хотир дошта бош: ҳатто одитарин мақола барои мутахассис пешбинӣ гардидааст. Надонистани истилоҳот Ӣ худ терминология ба ғалатфаҳмӣ бурда мерасонад. Дар ин ҷо шояд кумаки табибони шиносат лозим мешавад, то ки он матнҳоро бароят маънидод намоянд. Бихон, чизҳои бароятро нофаҳморо бинавис ва пасон аз духтури табобатӣ Ӣ ҳамшираҳо бипурс.

Ман мехоҳам таҷрибаи худро ба иштирок гузорам. Ва бо ҳамин метавонам қиссаи пайдоиши гурӯҳи кумаки мутақобилро нақл намоям.

МУҲИМ АСТ: НАФАҲМИДАНУ ШИТОБ НАТИҶАИ ХУБЕ НАДОРАД.

ям. Аммо аз нақл ҳам сабаби он муҳимтар аст

Анҷуманҳои (форумҳо) табибӣ ва маҷаллаҳои тахассусӣ

Иштибоҳи худро мисол меорам. Дар бемории ман, равандҳои шуш кӯҳна шуда буданд, яъне доруҳо ба он ҷо «роҳ надоштанд», ва ба ман табобат тавассути ҷарроҳӣ таъйин гардида буд. Аммо ман аз ҷарроҳӣ метарсидам. Дар Википедия хондам, ки қаторҳои гуногуни доруҳо мавҷуданд ва бо ҳамин фикр кардам, хуб, агар доруҳои яқум кумакам накарданд, бояд ба ман дигарҳояшро диҳанд. Ва замоне ки табиб гуфт, ба ҳар сурат ҷарроҳӣ лозим аст, ман хеле вақт бо ӯ баҳс кардам: «бароям доруи қатори дигарро диҳед, ба ман боз дору диҳед». Азбаски аз он ман сили мутобиқгашта набуд, боз ҳамон доруҳои пештараро тамдид намуданд. Ва боз онҳо кумак накарданд. Ман тӯли ин ду моҳ хеле асабонӣ шудам ва тақрибан хоб рафта наметавонистам. Дар охир ман хаста шудам, аксҳо низ нишон доданд, ки вайроншавии шуш бештар гардидааст. Дигар ба ман на як, балки ду ҷарроҳӣ лозим буд

МАСЛИҲАТИ 2. ҚАЛЛОБОН — ОДАМОНИ ДОНОВУ ЧОЛОК

Чизи асоситаринро дар ёд дошта бош: табобати самараноки сил ин кимиёдармонӣ Ӣ худ **ХИМИОТЕРАПИЯ** аст. Дар яке аз фасонаҳои китобча мо тарси одамонро бозгӯӣ кардем. Хуб, бисёриҳо фикр мекунанд, ки барои онҳо сарфаҷӯӣ менамоянд, доруҳои на он қадар босифатро медиҳанд Ӣ ки табибон кадом як усули олиеро пинҳон медоранд — гӯё дар беморхона нигоҳ доштани мо барои онҳо фоида дошта бошад.

Қаллобон аз ин тарсҳо моҳирона суъистифода мекунанд. Онҳо зеҳ-

VI

ба беморон

ЧӢ ТАВР БОЯД ҲУҚУҚИ ХУДРО ҲИФЗ КАРД

VI

аз беморон

ЧӢ ТАВР БОЯД ҲУҚУҚИ ХУДРО ҲИФЗ КАРД

ният Ӣ худ менталитети моро медонанд: мо шубҳанокем. Мо доим ба ин фикрем, ки он доруҳо барои мо зарар меоранд.

ПАРАДОКС. ТАБОБАТ КАРДАНИ МО БАРОИ ДАВЛАТ МАНФИАТОВАР АСТ, ЗЕРО ЭПИДЕМИЯИ СИЛ БА КАСЕ ДАРКОР НЕСТ. ВА ИН ТАБОБАТ БОЯД САРФАҶӢӢНА, ЯӢНЕ САМАРАНОК БОШАД.

Аз ин рӯ, агар воқеан гамбускҳои хушки сеҳрнок нисбати антибиотикҳои гаронқиммат самараноктар мебуданд,— гамбуск мехариданд.

Бо ин ҳол агар ту қарор додӣ, ки давои муъҷизанок бихарӣ, духтури табобатиятро аз он огоҳ кун. Ҳатто асал, гарда ва чинсанги дорои алоэ ба аллергияҳои сахттарин оварда расонидаанд. Дар ҳолати шоки анафилактикӣ ба ҳаёти ту ҳамона духтури табобатият ҷавобгар аст.

Аммо танҳо худӣ ту ранҷ мекашӣ, на оне, ки дар интернет ба ту давои олиро фурухтааст.

* Ҳамкориҳои Лилли онди рушди барномаҳои тандурустӣ дар Русия ва ҷаҳон ба маълумоти аз сарчашмаҳои беруна воридгардида, ки зерин назорат ва моликияти **Ҳамкорӣ Ӣ гурӯҳи ширкатҳои Эли Лилли энд Компани нестанд, ҷавобгар нахоҳад буд.**

ЧӢ ГУНА МЕТАВОН ФАҲМИД, КИ ИН СОМОНИ ҚАЛЛОБОН АСТ:

Нахустин чизе, ки бояд боиси шубҳа гардад, ин навиштаҷоте бо матнҳои мисли «самараноктарин табобат» ва «одамон 2 маротиба зудтар ва бидуни доруворӣ шифо меёбанд!» мебошанд. Ҳоло қаллобон донотаранд, моҳирона амал мекунанд. Сомонаи онҳо метавонад чун сомонаи илмӣ вонамуд гардад. Дар он ҷо мумкин аст, ки воқеан мақолаҳои тиббӣ ҷой дода шуда бошанд. Бале, он ҷо тақризҳои зиёди зебо аз одамоне, ки ба онҳо он давоҳо кумак кардаанд, ҷой дошта метавонад. Мушовирон метавонанд бигӯянд, ки дар сураати фоида накардани дору, пулҳоро бармегардонанд. Ноодилонатарин ҷиҳаташ ин аст, ки дар чунин сомонаҳо мутахассисони кироӣ яе ҳастанд, ки дар баробари машварат онди бемории ту, давоҳои тиббӣ ғайрианъанавиро пешниҳод менамоянд, Ӣ ки рӯйирост намегӯянд, ки ин фоидае надорад...

ҲАМАИ ИН ДУРӢФ АСТ. ИН ОДАМОН НАМЕХОҲАНД, КИ ТУ СИҲАТ БОШӢ. БА ОНҲО ПУЛИ ТУ ДАРКОР АСТ.

Ҳамин гуна пайдо шуд гурӯҳи **«СИЛ: ДАСТГИРӢ ВА ПОСУХҲО»**. Мо онро барои кумак ба мардум сохтем, то ки онҳо маълумотро наҷӯянд ва сарчашмаҳои сершуморро бозсанҷӣ накунад. Мо худ як замоне пешпой хӯрдаем: бо холигии иттилоотӣ аз як сӯ ва тӯдаи қаллобон аз сӯи дигар вохӯрда, қарорҳои шитобкорона қабул кардаем. Ҳоло мо мефаҳмем, чӣ қадар муҳим аст, туро гӯш диҳанд ва ба он роҳе, ки воқеан судманд аст, раҳнамун созанд. Зеро мо худ инро паси сар кардаем. Мо ба гуфтаҳои худ ҷавоб мегӯем ва ҳама чизеро, ки дар гурӯҳ рух медиҳад, назорат мекунем. Дар давоми 9 сол дастаи мудири тартиб ёфтааст, ҳар кадоми онҳо замоне бемори сил буданд Ӣ ҳоло табиби санҷида, равоншинос ва ҳуқуқшинос мебошанд.

Гурӯҳи мо ҷазирачаи бехатарие дар интернет мебошад*.

РЕТСИДИВ ё худ **БОЗГАШТИ БЕМОРИ** ин такрори ҳолати сил дар шахсест, ки давраи пурраи табобати кимиёдармониро гирифтааст ва аз ҷиҳати дармонгоҳӣ шифоёфта ҳисобида мешавад.

Дар тавсияҳои **ТАШКИЛОТИ УМУМИҶАҲОНИИ ТАНДУРУСТӢ** оиди даврҳои табобати зиддиретсидивӣ чизе гуфта намешавад. Муҳимтарин чиз ин гузаштан аз давраи пурраи табобати мувофиқ, то анҷоми он мебошад. Барои бемор, вобаста ба нишондиҳандаҳои устуворӣ нақшаҳои гуногунмуддати табобат лозиманд. Табобат бо воя ё муҳлати нодуруст метавонад ба инкишофи шакли мутобикгаштаи **СИЛ** оварда расонад.

СВЕТЛАНА ДОЛТУ мегӯяд:

Тибқи тавсияҳои байналхалқӣ дар Ҷумҳурии Молдова табобати зиддиретсидивӣ гузаронида намешавад. Танҳо ба гурӯҳҳои муайяни аҳолии ҳангоми тамос бо бемори шакли сироятии сил, ба монанди шахсони мубталои **ВНМО** ва кӯдакони то 5-сола табобати пешгирикунанда тавсия мегардад.

Шахсони дорои тағйироти баъдисилии шушҳо ба гурӯҳи осебпазир шомил гардидаанд ва аз муоинаи пешгирикунандаи ҳарсола, ки ба он пурсиш, тадқиқоти рентгенологӣ ва **МИКРОСКОПӢ** балғам дохил мешавад, мегузаранд. Беҳтарин усули пешгирии бозгашти сил ин мустаҳкам намудани нерӯҳои ҳифозатии организм ва тарзи ҳаёти солим: физии дуруст, варзиш, қатъи тамокукашӣ ва муоинаи мунтазами гурӯҳҳои осебпазир мебошад. Инчунин назорат ва табобати бемориҳои ҳамрадиқ низ муҳим аст, то ки ба бадшавии вазъ ва сустии масуният роҳ дода нашавад.

АНДРЕЙ МАРЯНДИШЕВ:

Дар 2 — 4% одамоне, ки аз сил шифо ёфтаанд, бозгашти беморӣ рух медиҳад. Муайян намудани сабабҳои пайдоиши он бидуни тадқиқоти молекуляриву генетикии микобактерияҳои сил номумкин аст. Ин метавонад натиҷаи сирояти такрорӣ аз шахси дорои сили фаъл ё ба сабаби истеъмоли номунтазами доруҳои зиддисилии ҳангоми табобат бошад. Дар ҳама гуна ҳолат бозгашти беморӣ ба фасли сол алоқамандие надорад, бино бар ин гузаронидани табобати пешгирикунандаи мавсимӣ зарур нест. Табобати аввалияи баъди шифоёбӣ дар баъзе ҳолатҳо барои шахсони дорои **ВНМО**-и мусбӣ, новобаста ба мавсими сол амалӣ карда мешавад.

ҲАӢТИ МИНБАӢДА

БОЗГАШТ БА ЗИНДАГИИ РӢЗМАРРА

Аксаран анҷоми беморӣ бо хушҳоли ё худ эйфория ҳамроҳ аст. Инро бисёре аз шифоёфтагон ёдрас мешаванд. Ту дар муҳориба барои худ пирӯз шудӣ. Ту сиҳат ҳастӣ. Мехоҳӣ бирақсӣ, ба раҳгузарон гул тақдим намой, нисбати ҳаёт эҳсоси ишқ мекунӣ. Мехоҳӣ, ки ягон дақиқаро аз даст надихӣ ва як рӯзи ҳаёти нав ба даҳ рӯзи пештара меарзад. Фикри асосӣ: «Ман дигар мисли пештара зиндагӣ намекунам».

Хуб аст, агар ин нақҳат то дергоҳ боқӣ бимонад. Мо одамонро медонем, ки воқеан ҳаёташонро баъди беморӣ хеле хуб тағйир додаанд. Кореро, ки дӯсташ намедоштанд, канор гузоштанд, чизи навро, ки орзу мекарданд, ба даст оварданд ва саранҷом, фаҳмиданд, ки ҷӣ онҳоро хушбахт месозад. Ба онҳо дониш кумак намуд: ҷун онҳо ҳамон қадар душвориҳоро паси сар карданд, дигар ҳеч муш-кили рӯзмарраву ҳеч монеае сатти роҳашон шуда наметавонад.

Аммо на ҳама ин гунаанд. Эйфория мегузарад. Эҳсоси хастагиву номумкинии «воридшавӣ» ба ҳаёт боқӣ мемонад. Баъзе нигарониҳои ҳаррӯзаи одамони атроф хеле ночиз менамоянд, аммо таҷрибаи туро касе фаҳмида наметавонад.

Гоҳе дар ин ҳангом одамон мехоҳанд рӯзҳои гузаштаро фаромӯш намоянд. Фикр мекунанд: «Бояд зиндагиро идома дод, чизе, ки бо ман рух дод, ба касе мароқовар нест». Ва дар хотира як «доғи кӯр» шакл мегирад. Ин ба афсурдагиву гаронҳоли оварда мерасонад.

Рӯҳияи мо ин гуна аст: то вақте ки мо «дар ҷанг», дар ҳолати хатарнок ба худ иҷоза намедиҳем, ки роҳат бишинем. Ҳама вақт хушёр меистем. Аз ин рӯ, то замоне ки беморем, — зиёд механдем, ба худ иҷоза намедиҳем, ки бинолем, ба ҳамнишинамон низ. Аммо вақте ба бехатарӣ мерасем, организм кори худро мекунад. Тамоми хотироти рӯзҳои сипарикардари болои мо мерезад.

Бояд фаҳмид, ки ин меъёр нест. Таҷрибаи андӯхтаро бояд бозгуфту «пӯхта намуд». Агар тарс оромат намегузорад, аз ҳар чизе меранҷӣ, эҳсоси нотавонӣ мекунӣ ва бовар надорӣ, ки зиндагӣ маром мегирад, ба шахсе, ки туро мефаҳмад, муроҷиат кун. Ҷунин касонро дақиқан аз байни **ТВPEOPLE** ёфта метавонӣ. Бештар аз ҳама саргузаштат кумак менамояд, агар беҳуда барбод наравад. Агар таҷрибаат ба як шахси дигари монанди ту кумак намояд, сабук мешавӣ. Вақте ки ҳолати умумиро ба самти бехтар иваз менамой, ин ба ту нерӯву боварии зиёд мебахшад.

Умедворам, ки «рахнамо»-и мо ба ту илҳом бахшид ва кумак намуд, то ба имконияти шифоёбӣ бовар кунӣ. Акнун ту медонӣ, ки бо чӣ сари қор дорӣ, пас бароят ин қадар тарснок нест. Чун вақте ки дониш бошад, тарс таркат мекунад. Таслим машав, табобат гир ва дар ёд дошта бош: ту гунаҳгор нестӣ, ки бемор шудай. Аз ин рӯ, аз ошкоро гуфтан натарс.

СИЛ ТАБОБАТШАВАНДА АСТ ВА ҲАМАИ МОРО ЗАРУР АСТ, КИ ДАР ЯҚЗОЯГӢ МУБОРИЗА БАРЕМ, ТО ОН КОМИЛАН ШИКАСТ ДОДА ШАВАД.

VII

ҲАӢТИ МИНБАӢДА

ОТН-СА-3756-2017-12-11

Таҳиягарони китобча:

Муаллифи лоиҳа: **ПОЛИНА СИНЯТКИНА**

Муаллифони матнҳо: **КСЕНИЯ ШЕНИНА** (КСЕНИЯ ШЕНИНА), **МАРИЯ СЕЛОВАТОВА** (МАРИЯ ЦЕЛОВАТОВА), **ПОЛИНА СИНЯТКИНА**

Тасвирҳо: **ПОЛИНА СИНЯТКИНА**

Тарҷумон: **ЭҲСОН ТУРСУНОВ**

Муҳаррир аз ТВ-People: **САФАРАӢ НАИМОВ**

Равоншинос: **ОЛГА ШАВЕКО** (ОЛЬГА ШАВЕКО)

Сипос аз иштирокчиёни **ТВ PEOPLE** барои кумак:

ТИМУР АБДУЛЛАЕВ, **СИРА ЧАХАЯ** (ЦИРА ЧАХАЯ), **ВИТАӢИЙ ОСЕТИНСКИЙ**, **ОЛГА ЛИТВИНОВА** (ОЛЬГА ЛИТВИНОВА), **СВЕТЛАНА ПРОСВИРИНА**, **КАТЕРИНА ЕМЕЛЯНОВА** (КАТЕРИНА ЕМЕЛЬЯНОВА), **ПАВЕЛ ЖУРАВЛЕВ**.

Табибон, иштирокдорони лоиҳаи

«**ФАСОНАӢО ДАР БОРАИ СИЛ**»:

МАЙКЛ РИЧ (Michael Rich), **ИМА**

СВЕТЛАНА ДОЛТУ, **МОЛДОВА**

ЧЕЙН Е. КАРТЕР (Jane E. Carter), **ИМА**

ВЕРА ЗИМИНА, **РУСИЯ**

ЛИ Б. РЕИХМАН (Lee B. Reichman) **ИМА**

ГРИГОРИЙ ВОЛЧЕНКОВ, **РУСИЯ**

НАТАЛЯ БОРОВОК (НАТАЛЯ БОРОВОК), **УКРАИНА**

АЛЕКСАНДРА СОЛОВЕВА (АЛЕКСАНДРА СОЛОВЬЕВА), **РУСИЯ**

АНДРЕЙ МАРЯНДИШЕВ (АНДРЕЙ МАРЬЯНДЫШЕВ), **РУСИЯ**

АНАСТАСИЯ САМОЙЛОВА, **РУСИЯ**

АЛЕКСАНДР ПАНТЕЛЕЕВ, **РУСИЯ**

ТАТЯНА ПЯНЗОВА (ТАТЯНА ПЬЯНЗОВА), **РУСИЯ**

РОМАН НИКИТИН, **РУСИЯ**

Китобча бо Барномаи миллии Ҳимояи аҳоӢ аз бемории сили
Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда шудааст.

Ва бале, ту ҳамеша метавонӣ ба мо бинависӣ:

ПОЛИНА СИНЯТКИНА PAULINAFINEARTS@GMAIL.COM

КСЮША ШЕНИНА SHCHENINA@GMAIL.COM

Ҳамкории
БОЗДОШТИ СИЛ
дар Тоҷикистон

Маводи мазкур дар доираи барномаи грантии «Лоихаи минтақавӣ оид ба бемории сил дар Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ», ки аз тарафи Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза зидди ВНМО, сил ва вараҷа маблағгузорӣ ва тавассути Маркази сиёсатҳои тандурустӣ ва тадқиқотӣ ҳамчун грантгирандаи асосӣ амалӣ мешавад, истеҳсол шудааст. Назари муалиф, ки дар ин мавод изҳор шудааст, айнан инъикоси назари Хазинаи глобалӣ, грантгирандаи асосӣ ва ё дигар шарикони лоиха нест.